

تحلیل گفتمان هسته ای جمهوری اسلامی ایران در مربع ایدئولوژیک

(مورد مطالعه: روزنامه عربی مستقل رأی الیوم)^۱

مرتضی زارع برمی^۲

تاریخ ارسال: ۱۴۰۳/۰۹/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۰۷

چکیده

پژوهش حاضر به تحلیل این موضوع می‌پردازد که برای مشروعیت‌بخشی به هویت خودی [= ملی] و مشروعیت‌زدایی از هویت دیگری در چهارچوب مذاکرات هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران با قدرت‌های ۵+۱، از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۹، طرف‌های ایرانی مناقشه، آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای و حسن روحانی، از کدام مقوله‌ها در گفتمان هسته‌ای خود استفاده کرده‌اند. هدف از این تحلیل، طراحی یک ساختار منسجم و نظام‌مند از انگاره‌های متنی پرونده هسته‌ای ایران در مصاف با دیگری [= طرف‌های غربی] است. در نشیب‌وفراز این پرونده، مصاف ایدئولوژیک ایران با غرب، بسیار رسانه‌ای شده است؛ رسانه‌ها نیز به تناسب وابستگی‌هایی که دارند، معمولاً مصاف مذکور را زاویه‌دار پوشش داده‌اند. این مسئله با هدف پژوهش، هم‌خوانی نداشت؛ بنابراین دایره جست‌وجو به منظور کشف رسانه بی‌طرف، توسعه یافت تا سرانجام، روزنامه رأی‌الیوم به عنوان منبع مورد اعتماد، انتخاب و ترجمه‌های آن از مواضع طرف‌های ایرانی در قالب فکری مربع ایدئولوژیک به بحث گذاشته شد. روش پژوهش، توصیفی‌تحلیلی است. نتایج پژوهش نشان داد که گفتمان هسته‌ای آیت‌الله خامنه‌ای از ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۹ م. و نیز تا هم‌اکنون، بدون توجه به وابستگی حزبی رئیس‌جمهور آمریکا و نیز دیدگاه وی نسبت به صنعت هسته‌ای ایران، بر مبنای بی‌اعتمادی به ایالات متحده شکل گرفته و نوسان هم نیافته است، اما گفتمان هسته‌ای روحانی در مدت ریاست جمهوری‌اش تا حدودی با مواضع قدرت‌های غربی تنظیم شد و همین مسئله، در نهایت، مواضع و دستاوردهای هسته‌ای وی را متزلزل ساخت.

واژه‌های کلیدی

رأی‌الیوم، برجام، مربع ایدئولوژیک، جمهوری اسلامی ایران، قدرت‌های جهانی.

۱. این مقاله براساس نظر گروه دبیران و سردبیر فصلنامه، پژوهشی است.

۲. استادیار گروه مترجمی زبان عربی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه دامغان، دامغان، ایران (نویسنده مسئول).
m.zare@du.ac.ir

مقدمه

رسانه‌های خبری با توجه به اهدافی که برای خود تعریف کرده‌اند، پیوسته در حال تولید و نشر اخبار هستند. در این بین، مسئله پژوهش حاضر، حضور در فضای رسانه‌ای و دستیابی به یک تحلیل دقیق از مواضع هسته‌ای مقامات ارشد جمهوری اسلامی ایران است تا بدین وسیله عوامل و انگیزه‌های همگرایی و واگرایی در سیاست داخلی و خارجی کشور برای مخاطبان به درستی معرفی و تبیین شود. بدون تردید، رسیدن به یک تحلیل قابل اعتماد در بحث پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی، نیازمند مراجعه به رسانه‌های معتبر است. درباره اهمیت اعتبار رسانه‌ای باید توضیح داد که در عصر اطلاعات، نوآوری‌ها و فناوری‌های ارتباطی به رسانه‌ها تنوع و به مخاطبان دسترسی و حق انتخاب بیشتری داده است؛ بنابراین در عصر مذکور، آن گروه از رسانه‌های جمعی می‌توانند سرچشمه قدرت و ابزار کنترل، مدیریت و نوآوری باشند و به منابع اصلی تبیین واقعیت‌های اجتماعی برای مردم تبدیل شوند که از میان رسانه‌های بی‌شمار موجود، معتبر شناخته شوند. به عبارت دیگر، رسانه‌های یاد شده باید واجد شرایط و ویژگی‌های اعتمادساز، نظیر صحت، صداقت، بی‌طرفی و انتقاد سازنده باشند. آشکار است که رسانه‌ها از طریق اطلاع‌رسانی صحیح در فرایندهای شکل‌گیری افکار عمومی تأثیرگذارند و فرایند خبررسانی صحیح نیز به کیفیت پیام‌ها مرتبط است. در این خصوص، نقش مدیریت خبر تأثیرگذارست؛ در واقع، دو نقش را می‌توان برای مدیریت خبر پیش‌بینی کرد: نخست این‌که انعکاس‌دهنده واقعیت‌ها باشد؛ دوم این‌که با دستکاری اخبار و خبرسازی، نقش مداخله‌گر را به نمایش گذارد. بدون شک، تنها نقش اول است که با فضای فکری پژوهش حاضر، هم‌خوانی دارد و تبلور آن در «روزنامه عربی مستقل رأی الیوم» مشاهده می‌شود.

عبدالباری عطوان، نویسنده، روزنامه‌نگار و تحلیل‌گر فلسطینی، رئیس و سردبیر «روزنامه عربی مستقل رأی الیوم» است. این روزنامه در لندن استقرار یافته و به صورت اینترنتی منتشر می‌شود (www.raialyoum.com). مطالعه بایگانی اخبار رأی‌الیوم نشان داد که عطوان به رعایت اصل بی‌طرفی مطبوعاتی و نیز به رعایت

صداقت در زمینه اطلاع‌رسانی متعهد است. با این وجود، بسیاری از صاحب‌نظران رسانه باور دارند که بی‌طرفی در اخبار، مفهومی است که تحقق آن، امکان‌پذیر نیست؛ نقض بی‌طرفی در رسانه‌ها به دو دلیل صورت می‌گیرد:

(۱). دولتی بودن خبر: دولت اخبار رسانه‌ها را کنترل می‌کند تا جایی که رسانه‌ها تبدیل به سخنگوهای دولتی می‌شوند؛ (۲). خطی بودن: رسانه‌ها به یک گروه خاص وابسته هستند، نتیجه این اقدام، دست‌چین شدن اخبار و اطلاعات به نفع خودی‌ها و به زیان غیرخودی‌ها خواهد بود (فرهنگی و نعمتی انارکی، ۱۳۹۴: ۱۷۵).

مسائل فوق، مصداقی در رأی‌الیوم ندارند، زیرا این روزنامه همان‌گونه که از عنوان کامل و اصلی‌اش، یعنی «رأی‌الیوم صحيفة عربية مستقلة» (www.raialyoum.com) پیداست، دولتی نیست و به گروه خاصی نیز وابستگی ندارد؛ بنابراین جست‌وجو در بایگانی اخبارش، انتظار برای رسیدن به یک تحلیل دقیق از هم‌آوایی‌ها و گسست‌های گفتمانی مقامات ارشد جمهوری اسلامی را برآورده ساخت. این موضوع کمک کرد تا همزمان با تحلیل مواضع هسته‌ای آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای و حسن روحانی، به ایده عبور از گسست‌ها و رسیدن به هم‌آوایی‌ها پرداخته شود.

الگوی برگزیده در تحلیل گفتمان هسته‌ای حضرت آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، و حسن روحانی، رئیس‌جمهور اسبق ایران، «مربع ایدئولوژیک» ون‌دایک [= Teun Adrianus Van Dijk] است، زیرا گفتمان منتسب به شخصیت‌های یاد شده، وجه ایدئولوژیک دارد. راهبرد عمومی گفتمان‌های ایدئولوژیک کاملاً روشن است: در مورد ما مطالب مثبت بگویید؛ در مورد آنها مطالب منفی بگویید.

نشان دادن تصویر مثبت از خود و منفی از دیگران، منحصر به تعامل ما با دیگران نیست، بلکه شیوه صحبت‌کردن ما در مورد خودمان و دیگران را نیز به نمایش می‌گذارد. تعمیم راهبرد عمومی مذکور، به واسطه دو ساختار متضادش ممکن است: در مورد ما مطالب منفی نگویید؛ در مورد آنها مطالب مثبت نگویید.

تجمیع ساختارهای فوق در قالب مفهومی مربع ایدئولوژیک کمک می‌کند تا بتوان یک تحلیل دقیق از مواضع ایدئولوژیک افراد و گروه‌ها ارائه داد. چهار ضلع مربع یاد شده به این شرح هستند: بر مطالب مثبت در مورد ما تأکید کنید؛ بر مطالب منفی در مورد آنها تأکید کنید؛ نکات منفی در مورد ما را برجسته نکنید؛ نکات مثبت آنها را برجسته نکنید (ون‌دایک، ۱۳۹۴: ۷۸-۷۹).

مربع ایدئولوژیک را می‌توان در تحلیل تمام سطوح ساختار گفتمان به کار برد. بر همین اساس، در پژوهش حاضر با روش توصیفی-تحلیلی به سه سؤال، پاسخ داده می‌شود: (۱). تداوم گفتمان هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران از کجا و چگونه تهدید می‌شود؟ (۲). گفتمان هسته‌ای آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای و حسن روحانی در کدام محورها هم‌آوا و در کدام محورها از یکدیگر گسسته می‌شود؟ (۳). گفتمان برجامی و پسابرجامی آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای و حسن روحانی چه نوساناتی دارد؟

پیشینه پژوهش

ایزدی و سقایی‌بیریا در مقاله تحلیل گفتمان سرمقاله‌های روزنامه‌های برجسته آمریکا درباره برنامه هسته‌ای ایران (۱۳۸۷)، گزارشگر روایت‌های منفی مطبوعات آمریکایی درباره ایران هستند. آن‌ها در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که روزنامه‌های آمریکایی، مروج باورهای بنیادین منفی درباره ایران هستند، از جمله این‌که جمهوری اسلامی برای تولید سلاح‌های هسته‌ای برنامه مخفیانه دارد؛ ماهیت اسلامی دولت ایران یک تهدید است؛ و نباید به ایران اجازه داد که به فناوری حساس هسته‌ای دست پیدا کند.

رفعتی، قوام، خرازی محمدوندی آذر و میرزایی در مقاله موضع‌گیری رسانه‌های جریان اصلی در جامعه‌پذیری برجام (روزنامه‌های کیهان، همشهری و اعتماد) (۱۳۹۷)، به بررسی مواضع رسانه‌های جریان اصلی در جامعه‌پذیری برجام پرداختند. آن‌ها از پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که روزنامه کیهان تیترا و اخبار برجام را در جهت کاملاً منفی پوشش داده است و روزنامه همشهری در این زمینه رویکردی کاملاً خنثی دارد، اما روزنامه اعتماد، برخلاف کیهان و همشهری، عملکردی نسبتاً مثبت در جهت جامعه‌پذیری برجام از خود به نمایش گذارده است. افزون بر همه

اینها، نحوه پوشش اخبار برجام در سه رسانه یاد شده با تهی شدن نسبی از وجوه تحلیلی، آموزشی و هدایت‌کنندگی، بیشتر جنبه اطلاع‌رسانی یافته است. به اعتقاد رفعتی و همکارانش، سیاست‌های مذکور، در نهایت، فرایند جامعه‌پذیری برجام را در حوزه خبررسانی مختل ساخته است.

زارع زردینی، مشکین‌فام و سعیدنیا در مقاله بررسی گفتمان انتقادی انرژی هسته‌ای ایران در روزنامه الرياض عربستان براساس الگوی ون‌دایک (۱۳۹۹) اشاره کرده‌اند که الرياض از واژگان دارای معانی مثبت و منفی برای اشاره به هویت‌های خودی و غیرخودی استفاده می‌کند؛ بنابراین روزنامه سعودی در بازنمایی مسائل هسته‌ای ایران رویکرد ایدئولوژیک دارد. برای مثال، جمهوری اسلامی و سیاست‌مداران ایرانی در این روزنامه به عنوان دیگری [= غیرخودی] بازنمایی شده‌اند که ثبات منطقه و نیز صلح و امنیت بین‌المللی را تهدید می‌کنند. افزون بر این، فناوری هسته‌ای ایران اهداف صلح‌آمیز نداشته و عمدتاً ماهیت نظامی دارد.

مقاله حاضر در مقایسه با آثار پژوهشی یاد شده و نیز سایر آثار مرتبط، حداقل در چهار زمینه نوآوری دارد: (۱). در این پژوهش، فرایند مذاکرات هسته‌ای کشور با قدرت‌های ۵+۱ از شروع دولت روحانی تا نقض توافق از سوی ایالات متحده مدنظر قرار گرفته است؛ (۲). مواضع هسته‌ای نمایندگان دو گفتمان غالب و عمدتاً رقیب در جمهوری اسلامی، یعنی گفتمان‌های انقلابی و اعتدالی در کنار هم قرار گرفته‌اند و با یکدیگر مقایسه شده‌اند تا بدین وسیله همگرایی‌ها و نیز واگرایی‌های گفتمانی کشور در پرتو مواضع هسته‌ای گفتمان‌های رقیب آشکار گردد؛ (۳). امکان بررسی واقع‌بینانه مسائل روز از طریق رسانه‌های جناحی یا وابسته تا حدودی ناممکن است؛ بنابراین در پژوهش حاضر به یک رسانه بین‌المللی معتبر، بی‌طرف و مستقل مراجعه شد تا دستاوردهای حاصل از مقایسه دو گفتمان اصلی کشور، ضمن هم‌خوانی با واقعیت‌های جامعه از قابلیت اجرایی نیز برخوردار باشند؛ (۴). مواضع هسته‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی و رئیس‌جمهور از یک نشریه واحد استخراج شده است تا بدین‌گونه، دستاوردهای مقاله به دلیل تنوع در استناد به رسانه‌های خبری ناهمسو یا در ظاهر همسو، دچار تناقضات ساختاری و محتوایی نگردد.

چهارچوب نظری

ایدئولوژی

ایدئولوژی‌ها نظام‌های عقیدتی هستند که هویت‌ها، کنش‌ها، اهداف، معیارها، ارزش‌ها، منافع و منابع گروه‌ها را تبیین نموده و نوع ارتباط این گروه‌ها را با یکدیگر تعیین می‌کنند (آقاگل‌زاده و خیرآبادی، ۱۳۹۳: ۵۸). بر همین اساس، زمانی که پای گروه‌ها و منافع متعارض آن‌ها وسط باشد، مواضعشان درباره‌ی یکدیگر، شکل ایدئولوژیک به خود می‌گیرد. پس ایدئولوژی در قدرت مهمتر از شناخت است، زیرا می‌تواند ارزیابی‌های افراد را هدایت کند، رهنمودها را به واسطه کنش‌ها فراهم سازد، و ناگزیر به لحاظ منطقی منسجم هم باشد (Wodak & Meyer, 2009: 8).

از ایدئولوژی به گفتمان

حالا باید از خودمان بپرسیم که آیا در روند ارزیابی مواضع ایدئولوژیک، منطقی وجود دارد که خود را در قالب معنای گفتمانی نشان بدهد؟ برای پاسخ به این سؤال باید به اختصار مسیری را مرور کنیم که ما را از ایدئولوژی به گفتمان می‌رساند. گفتمان، مجموعه‌ای از احکام و گزاره‌هاست که برای بیان، اثبات، تفسیر و نمایش یک موضوع مطرح می‌شود (خسروی، ۱۳۹۶: ۱۵۱-۱۵۰). معانی گفتمانی از الگوهای ذهنی وقایع سرچشمه می‌گیرند و توسط الگوهای بافتی کنترل می‌شوند. این الگوها ممکن است شامل نظرات فردی و اجتماعی مبتنی بر مدارک و شواهد درباره‌ی وقایع یا جنبه‌های مربوط به آن‌ها [= مشارکت‌کنندگان و خصوصیات و اقداماتشان] باشد. نظرات اجتماعی در مورد یک رویداد خاص به کار گرفته می‌شوند و بافت ممکن است در قالب نگرش‌ها سازماندهی شود که به نوبه‌ی خود ممکن است مبتنی بر ایدئولوژی مشترک گروه‌ها باشد. این ایدئولوژی‌ها بازنمایی‌های ذهنی هستند که مقولاتشان به طور شماتیک، ابعاد اجتماعی مهم گروه‌ها [= فعالیت‌ها، اهداف، ارزش‌ها و منابع] را رمزگذاری می‌کنند و دربردارنده‌ی انتخاب‌های مبتنی بر نفع شخصی ارزش‌هایی هستند که خود زیربنای ارزشیابی‌ها و اعمال اجتماعی اعضای گروه به شمار می‌آیند؛ لذا به رغم تفاوت‌های فردی و بافتی می‌توان انتظار داشت، نمایه‌ی نظرات درباره‌ی وقایع، بیانگر چارچوب‌های ایدئولوژیک زیربنایی باشد که اعمال اجتماعی و در نتیجه گفتمان را به صورت راهبردی و در جهت منافع شخصی کنترل می‌کند (ون‌دایک، ۱۳۸۶: ۱۰۱-۱۰۰).

رسالت مطبوعات و مواجهه با الگوهای گفتمانی جهت‌دار

وظیفه مطبوعات دفاع از آزادی، مبارزه با سانسور، محافظت از منابع اطلاعات و رویگردانی از هر آن چیزی است که تبعیض، تمسخر، پیش‌داوری یا تنفر را تشویق می‌کند (Richardson, 2007: 83). مطبوعات در رویکرد حرفه‌ای خود ملزم هستند این اصول را بپذیرند تا بتوانند حقیقت و ایده را از یکدیگر متمایز سازند (Keeble, 2005: 55)، اما مطبوعات برای دسترسی به اخبار، وابسته به سیاستمداران هستند و نمایندگان منتخب نیز برای تبلیغ سیاست‌هایشان به مطبوعات تکیه دارند (Wodak, 2009: 7). پس مطبوعات اغلب در وضعیتی قرار می‌گیرند که باید از الگوهای گفتمانی جهت‌دار استفاده کنند.

مربع ایدئولوژیک

اکنون تصور کنید اگر یک روزنامه اطلاعات خود را از الگویی گرفته باشد که نظر مثبت درباره «گروه خودی [= ما]» و نظر منفی درباره «گروه غیرخودی [= آن‌ها]» داشته باشد، در این صورت، اخبارش، برخلاف اصل بی‌طرفی، به سود «ما» و به زیان «آن‌ها» خواهد بود (ون‌دایک، ۱۳۸۶: ۱۰۱)؛ این همان چیزی است که ون‌دایک در قالب «مربع ایدئولوژیک»، به عنوان یک راهبرد عام، برای تنظیم گفتمان متن به روزنامه‌نگاران پیشنهاد می‌دهد؛ در واقع، مربع مذکور یک راهبرد قطبی‌سازی است که ساختار ارزشی زیر را نمایان می‌سازد:

تأکید بر خصوصیت‌ها و اعمال خوب ما؛ تأکید بر خصوصیت‌ها و اعمال بد آن‌ها؛ کم اهمیت جلوه دادن خصوصیت‌ها و اعمال بد ما؛ کم اهمیت جلوه دادن خصوصیت‌ها و اعمال خوب آن‌ها (همان، ۱۳۹۴: ۷۹).

این مسئله به خلق بافتی غیرواقعی و همچنین تقابلی بین «ما» و «آن‌ها» می‌انجامد؛ بافت‌های تقابلی «ما» / «آنها» عموماً به گروه‌ها و باورهای سیاسی مربوط می‌شوند و نه به تقابل دو نهاد مطبوعات و سیاست (Curran, 2002: 10). این دو گروه، یعنی روزنامه‌نگاران و سیاستمداران، معمولاً برعکس گروه‌های سیاسی می‌توانند بدون دشواری همزیستی داشته باشند (Jones, 2008: 172). اکنون سؤال اینجاست که در میان فوران الگوهای جهت‌دار سیاسی، مدیران مسئول نشریات چگونه می‌توانند به اصل بی‌طرفی در انعکاس اخبار و نیز تفسیر

رویدادها متعهد بمانند؟ در پاسخ به این سؤال، باید گفت که مربع ایدئولوژیک در راهبرد مطلوب «آن‌ها» علیه «ما» نیز صادق است. به عبارت دیگر، مقوله‌های «ما» و «آن‌ها» در مربع ایدئولوژیک، متناسب با زاویه دید کاربران تنظیم می‌شوند.

تبارشناسی فعالیت‌های هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران

توجه به تبار و سرشت تاریخی فعالیت‌های هسته‌ای ایران کمک شایانی به ما در فهم فراز و فرودهای گفتمانی در خصوص مواضع هسته‌ای می‌کند. محمدرضا پهلوی به عنوان آغازکننده برنامه هسته‌ای ایران، درصدد تبدیل ایران به یک قدرت دارنده فناوری هسته‌ای در خاورمیانه بود، اما از آنجا که نیروهای انقلابی به تمام اقدامات شاه به دیده شک و تردید می‌نگریستند و برنامه هسته‌ای ایران را عاملی برای وابستگی بیشتر به غرب قلمداد می‌کردند، پس از پیروزی انقلاب اسلامی، فعالیت‌های هسته‌ای را به حالت تعلیق درآوردند. دولت مهدی بازرگان، به عنوان اولین دولت پس از انقلاب به دلایل اقتصادی صرف، ادامه فعالیت شرکت‌های غربی در زمینه هسته‌ای را متوقف نمود. پس از استعفای دولت موقت و قدرت‌یابی گفتمان آرمان‌گرایی اسلامی به دلیل الزامات سال‌های ابتدایی پیروزی انقلاب اسلامی و تحمیل جنگ خارجی بر کشور و همچنین فهم عمدتاً نرم و غیر مادی این گفتمان از قدرت، سیر عدم اولویت فعالیت‌های هسته‌ای در این دوره نیز ادامه یافت. افزون بر اینها، پیامدهای حاکم شدن گفتمان مذکور بر سیاست خارجی کشور، نظیر تیره شدن روابط جمهوری اسلامی با کشورهای غربی، عملاً پیگیری فعالیت‌های هسته‌ای در این دوره را ناممکن می‌ساخت، اما در سال‌های پایانی جنگ با غلبه گفتمان واقع‌گرایی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی که بر اساس دال مرکزی «مصلحت»، واقعیت‌ها و ضرورت‌های کنشگری در نظام بین‌الملل را به رسمیت می‌شناخت، زمینه‌ها برای از سرگرفته شدن فعالیت‌های هسته‌ای فراهم آمد. دولت هاشمی به لطف پایان جنگ و بهبود فضای بین‌المللی از یک‌سو و تأکید بر رویه عمل‌گرایانه از سوی دیگر، به دنبال افزایش توانایی کشور از طریق سرمایه‌گذاری بر مؤلفه‌های مادی قدرت‌ساز برآمد. در این بین، دستیابی به فناوری هسته‌ای و راه‌اندازی تأسیسات نیمه‌کاره هسته‌ای برجای مانده از دوره شاه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شد. این سیاست در دوره دولت اصطلاح‌طلب خاتمی نیز با قوت بیشتری ادامه یافت (دهقانی فیروزآبادی و عطائی، ۱۳۹۵: ۸۵-۸۴).

در مرداد ماه ۱۳۸۱ش. سخنگوی گروهک منافقین در یک کنفرانس مطبوعاتی، در واشنگتن ادعایی مبنی بر فعالیت‌های مخفیانه اتمی ایران در سه مجتمع «اصفهان»، «نطنز» و «اراک» را مطرح ساخت (روحانی، ۱۳۹۰: ۶۲). دولت خاتمی به منظور کنترل پیامدهای منفی این رویداد برای کشور، تلاش نمود تا از طریق همکاری و مذاکره با طرف‌های اروپایی که در نهایت به تعلیق موقت غنی‌سازی اورانیوم انجامید، مانع از محوریت‌یابی موضوع هسته‌ای در سیاست خارجی جمهوری اسلامی شود. با وجود همکاری دولت خاتمی با طرف‌های غربی، ایران و اروپا پس از دو سال و نیم مذاکره نتوانستند به توافقی که در آن حقوق هسته‌ای ایران رعایت شود، دست پیدا کنند. این پیشامد، بحران هسته‌ای را به ناسازگاری گفتمان صلح‌گرایی مردم‌سالار تبدیل کرد که دال‌های اصلی این گفتمان، یعنی تنش‌زدایی، اعتمادسازی و همکاری را به چالش می‌کشید. احمدی‌نژاد با استفاده از این فرصت توانست در شعارهای انتخاباتی، رفتار سیاست خارجی دولت اصلاحات در موضوع هسته‌ای را نفی کند. حاملان گفتمان اصول‌گرایی با تأکید بر بی‌نتیجه بودن اعتمادسازی و همکاری با غرب برای دفاع از حقوق هسته‌ای ملت ایران، حاملان گفتمان صلح‌گرایی مردم‌سالار را به سازش‌کاری و انعطاف بیش از حد در برابر فشارهای غرب متهم نمودند و در مقابل، از ضرورت ایستادگی و مقاومت در برابر زیاده‌خواهی‌های طرف‌های غربی در موضوع هسته‌ای دفاع کردند. با پیروزی احمدی‌نژاد در انتخابات سال ۱۳۸۴ش. موضوع هسته‌ای، برخلاف دولت اصلاحات، از عارضه‌ای که باید حاشیه‌ای شده و به سرعت از آن عبور نمود، به گفتمانی عمومی‌یافته و هژمون در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران تبدیل شد (دهقانی فیروزآبادی و عطائی، ۱۳۹۵: ۱۱۸-۱۱۹). این رویداد، تا مدتی امکان فراخواندن و معنادهی مجدد به اصول و ارزش‌هایی، نظیر استکبارستیزی و صدور انقلاب اسلامی را در دولت احمدی‌نژاد فراهم آورد. در ساخت گفتمانی که پیرامون موضوع هسته‌ای شکل گرفته بود، معنای کانونی که تمام عوارض و نشانه‌های گفتمان هسته‌ای به آن ارجاع داشتند و از آن معنا می‌گرفتند، دال مرکزی «مقاومت و تحمیل» بود. بر اساس این معنای کانونی، گفتمان هسته‌ای درصدد بود که با معنادهی به دال‌های دیگر، نظیر غرور ملی، خوداتکایی، الگو بودن، دشمنی غرب، حق مسلم هسته‌ای و مذاکره عادلانه، موضوع هسته‌ای را به اسطوره‌ای از مقاومت و

تحمیل تبدیل کند. در این نظام معنایی، مقاومت بر سر حقوق هسته‌ای، نقطه‌ای کانونی و مرحله‌ای سرنوشت‌ساز برای جمهوری اسلامی جهت تحمیل خود به نظام بین‌الملل به عنوان یک دولت متفاوت است. گفتمان هسته‌ای برآمده از دولت احمدی‌نژاد در نهایت با ظهور ناسازگاری‌ها دچار زوال گردید (همان: ۱۸۹) و به دنبال آن، انتخابات ریاست جمهوری یازدهم در سال ۱۳۹۲ش. به میدانی برای کشمکش‌های گفتمانی بر سر موضوع هسته‌ای تبدیل شد. حاملان گفتمان‌های مختلف در این میدان تلاش کردند تا به ایده‌های خود، دربارهٔ فعالیت‌های هسته‌ای کشور عمومیت دهند و سرانجام این گفتمان اعتدال بود که برندهٔ رقابت گفتمانی پس از احمدی‌نژاد شد (همان: ۲۰۲)؛ روحانی خود را حامل گفتمان اعتدال می‌دانست و سعی داشت که بر اساس دال مرکزی تعادل و توازن، به صورت‌بندی نظام معنایی مورد نظر خود، در موضوع هسته‌ای پردازد و آن را به منزلت هژمونیک برساند. از همین رو، وی تلاش کرد و توانست با برقراری تعادل و توازن بین گفتمان «سنتی‌ش» و گفتمان «سازش»، تعامل سازنده را به عنوان معنای کانونی گفتمان هسته‌ای دولت‌ش تعیین و هژمون سازد (همان: ۲۰۴). اولین ثمرهٔ هژمونی گفتمان اعتدال در سیاست خارجی ایران، امضای برجام با قدرتهای جهانی بود. روحانی با تبلیغ برجام تلاش کرد تا آن را علامتی قدرتمند از تحقق دال‌های گفتمان اعتدال در سیاست و اقتصاد ایران و [به نقل از ظریف] به عنوان عاملی برای جلوگیری از تخلیهٔ استراتژیک ایران نشان دهد (همان: ۲۳۶).

روش پژوهش

شیوهٔ گردآوری داده‌های پژوهش در روزنامهٔ رأی‌الیوم

در گام نخست و به منظور تسلط بر موضوع پژوهش، مواضع هسته‌ای مقامات جمهوری اسلامی ایران و نیز مواضع هسته‌ای طرف‌های مقابل در گروه +۵ از پایگاه خبری رأی‌الیوم استخراج شد (www.raialyoum.com)؛ در گام دوم، مواضع خودی‌ها از غیرخودی‌ها جدا شد؛ و در گام سوم، مواضع آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای و حسن روحانی با انگیزهٔ تعمیق مباحث تحلیلی و نیز ممانعت از پرداختن به گفتمان‌های همسو از سایر مقامات جمهوری اسلامی جدا گردید.

روش تحلیل داده‌های پژوهش در قالب مربع ایدئولوژیک

به شکل متعارف، تحلیل کلمه‌بنیاد، ساده‌ترین راه مطالعه گفتمان است، اما باید دانست که مفاهیم به تنهایی در قالب کلمه‌ها نمی‌آیند، بلکه در گزاره‌هایی ترکیب می‌شوند که بندها و جمله‌ها بیانگرشان هستند؛ لذا خلق هم‌آیندهایی که به نظر بیانگر نظراتی هستند، مثل «سلاح هسته‌ای»، اگر معنای جمله را ندانیم واجد معنای زیادی نیست. با این پیش‌فرض، تفاوت زیادی بین گزاره «ایران به دنبال دستیابی به سلاح هسته‌ای است» و انکار آن، یعنی «ایران به دنبال دستیابی به سلاح هسته‌ای نیست» وجود دارد، حتی اگر هر دو جمله حاوی عبارت سلاح هسته‌ای باشند و هر دو باورهایی را بیان کنند. علاوه بر این گزاره‌های هسته‌ای را باید با توجه به یک محصول اصلی که معمولاً به عنوان خصوصیت یک رویداد یا عمل تفسیر می‌شود و تعدادی از عوامل با نقش‌های معنایی مختلف مثل کنشگران و کنش‌پذیران مورد تحلیل قرار داد. این کنشگران و کنش‌پذیران با نام خانوادگی، نام گروه، عنوان خاص یا غیرخاص منحصر به گروه، ویژگی‌ها، مواضع و رفتارهای گروه و یا رابطه گروه با دیگر گروه‌ها علامت‌گذاری می‌شوند. راهبرد عام ایدئولوژیک، ارائه تصویر خوب از خود و بد از دیگران است. اگر اعمال منفی به افرادی مرتبط شود که نقش کنشگر دارند، آن وقت آنان به نسبت افرادی که در نقش‌های دیگر ظاهر شده‌اند مسئولیت بیشتری درباره این اعمال خواهند داشت. مثلاً در گزاره «فشارها افزایش می‌یابد» کنشگر: آمریکاست و کنش‌پذیر: ایران. این گزاره را می‌توان در وهله بعد با عبارت وجهی «ضروری است که» تغییر بیشتری داد.

یافته‌های پژوهش

مواضع هسته‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی، عمدتاً بر دو اصل ثابت مشروعیت‌بخشی به خودی‌ها و مشروعیت‌زدایی از دیگران، و گفتمان رئیس دولت اعتدال، بر دو اصل متغیر مشروعیت‌بخشی به خودی‌ها و مشروعیت‌زدایی از دیگران و نیز مشروعیت‌زدایی از خودی‌ها و مشروعیت‌بخشی به دیگران استوار شده است؛ بنابراین دستیابی به یک تحلیل دقیق از نوسان گفتمان هسته‌ای کشور، وابسته به رعایت خط سیر تاریخی مذاکرات هسته‌ای دولت روحانی با کشورهای ۵+۱ است.

به منظور پرهیز از ایجاد تأثیر «متهم‌کردن» یا «کاریکاتوری‌ساختن» محتوای پژوهش، ترجمه اخبار رأی‌الیوم، بی‌کم‌وکاست در پی‌نوشت‌های مقاله آورده شدند تا صحت تحلیل صورت‌گرفته از مواضع هسته‌ای مورد استناد آشکار گردد.

بر پایه مذاکرات و مناقشات هسته‌ای بین ایران و کشورهای +۵ با چهار مرحله مهم از سال ۲۰۱۳ تا سال ۲۰۱۹م. مواجه هستیم:

(الف). از ریاست جمهوری روحانی [= ۳ آگوست ۲۰۱۳] تا امضای برجام [= ۱۴ ژوئیه ۲۰۱۵]:

(ب). از امضای برجام [= ۱۴ ژوئیه ۲۰۱۵] تا شروع ریاست جمهوری ترامپ [= ۲۰ ژانویه ۲۰۱۷]:

(ج). از ریاست جمهوری ترامپ [= ۲۰ ژانویه ۲۰۱۷] تا خروج ایالات متحده از برجام [= ۸ می ۲۰۱۸]:

(د). خروج ایالات متحده از برجام [= ۸ می ۲۰۱۸].

از ریاست جمهوری روحانی تا امضای برجام

ایران و شش قدرت جهانی، در نهایت بر سر یکی از پیچیده‌ترین پرونده‌های بین‌المللی به توافق رسیدند. طرفین در این مدت، رفتارهای متنوعی در قبال یکدیگر داشتند. مدل‌های رفتاری ما در برخورد با آنها از ۳ آگوست ۲۰۱۳ تا ۱۴ ژوئیه ۲۰۱۵ به شرح ذیل است.

گزاره‌های ما اهل همکاری و تعامل سازنده با دنیا

این مضمون در دو سطح به ما مشروعیت می‌بخشد: نخست می‌کوشد بازنمایی ایران به عنوان دولتی بدون روحیه همکاری، چالش‌برانگیز و جنگ‌طلب را خنثی کند و دوم به دنبال کاهش تحریم‌های رو به رشد بین‌المللی علیه ماست (خسروی‌نیک، ۱۳۹۷: ۱۸۸). مواضع رئیس دولت از مواضع رهبر معظم انقلاب اسلامی، در این مضمون، بر سر اختلاف درباره مدل همکاری و تعامل با دنیا از همدیگر گسسته است. به نظر می‌رسد، رئیس دولت برخلاف مقام معظم رهبری، در پوشش مذاکرات هسته‌ای و به اسم تعامل با دنیا مهبای همکاری همه‌جانبه

تحلیل گفتمان هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران در مربع ایدئولوژیک

با واشنگتن است و بر نقش مخرب آمریکایی‌ها در ایران و منطقه سرپوش گذاشته است. بی‌تردید، همکاری با دیگران، مسئله بدی نیست، اما پیشینه‌ها به ما هشدار می‌دهند که باید در برابر دیگران هوشیار باشیم.

جدول ۱- گزاره‌های ما اهل همکاری و تعامل سازنده با دنیا

اهداف	هویت‌ها	مقوله‌ها	رأی الیوم
مشروعیت‌بخشی به خودمان و مشروعیت‌زدایی از دیگران	آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای	حمایت صریح از مذاکرات و طرف ایرانی	أعلن دعمه للمفاوضات النووية والفريق الإيراني المفاوضا (۱۱ أغسطس ۲۰۱۴).
		مذاکره با آمریکا فقط درباره پرونده هسته‌ای	لقد سمحنا بالتفاوض مع أمريكا بشأن الملف النووي فقط، ولأسباب محددة، لكننا لم ولن نسمح بالتفاوض مع أمريكا بشأن قضايا أخرى (۹ سبتمبر ۲۰۱۵).
مشروعیت‌بخشی به خودمان و دیگران	حسن روحانی	حل سریع پرونده و سایر مسائل منطقه‌ای	ان الرئيسین [اوباما وروحانی] شددوا على الإرادة السياسية لحل المسألة النووية سريعا واعداد الطريق لحل مسائل أخرى إضافة الى التعاون في الشؤون الاقليمية (۳ سبتمبر ۲۰۱۳).
		تأکید بر گفتگو و همکاری سازنده با دنیا	إن الملف النووي الإيراني لا يحل إلا عبر المفاوضات .. وأن إيران مصرة على التعاون البناء مع العالم (۱۴ يونيو ۲۰۱۴).
	خواهان روابط خوب با دنیا و حل پرونده	نحن نريد إقامة علاقات جيدة مع جميع دول العالم ... على العالم أن يدرك أن لدينا إرادة حقيقية لحل الملف النووي (۱۱ أغسطس ۲۰۱۴).	
	تفاهم تنها راه حل مسائل	إن التفاهم هو الحل الوحيد لحل المسألة النووية (۲۴ سبتمبر ۲۰۱۴).	

گزاره‌های ما متعهد به قانون

این گزاره، فعالیت‌های ایران را در چهارچوب ان. پی. تی. نشان می‌دهد و از برنامه هسته‌ای ایران روایتی دارد که در آن همکاری پایدار ما با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی برجسته شده، ضمن این‌که گزاره مذکور کوششی است تا غرب را به عنوان دیگری دغل‌کار، عهدشکن و غیرقابل اعتماد معرفی کند. رهبر معظم انقلاب با هدف مشروعیت‌زدایی از دیگران و لزوم دقیق بودن خودی‌ها در فرایند مذاکرات

هسته‌ای، تعهد و التزام غربی‌ها را به قوانین بین‌المللی یادآور شد، فارغ از این‌که چه دولتی در این کشورها بر سرکار می‌آید و به طور ضمنی، نسبت به بدعهدی طرف‌های مقابل هشدار داد، اما رئیس دولت بار دیگر و همانند مضمون سابق ترجیح داد، بدون توجه به پیشینه دیگری در بدعهدی با ما فقط به همکاری ما با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی اشاره کند تا از ما چهره‌ای خیرخواه و اعتمادساز در دنیا به نمایش بگذارد.

جدول ۲- گزاره‌های ما متعهد به قانون

اهداف	هویت‌ها	مقوله‌ها	رأی الیوم
مشروعیت‌زدایی از دیگران	آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای	پایبندی دولت‌ها به قوانین بین‌المللی	الدول تنفذ التزاماتها وفقاً للقوانين الدولية وإن تغير الحكومات لايعني خرق تلك الالتزامات ^۷ (۱۲ مارس ۲۰۱۵).
مشروعیت‌بخشی به خودمان	حسن روحانی	عدم انحراف ایران از قوانین آژانس	تقارير الوكالة الدولية تدل على عدم وجود أي انحراف في أنشطة إيران النووية ^۸ (۲۴ سبتمبر ۲۰۱۴).

گزاره‌های ما مخالف سلاح هسته‌ای

گفتمان هسته‌ای مقامات جمهوری اسلامی، در گروه‌های اسمی مرکب و در هم‌بافت‌هایش که از قول ما به برنامه هسته‌ای کشورمان ارجاع می‌دهد، نه تنها هیچ ارجاعی به تسلیحات نظامی و بمب ندارد، بلکه ارجاعات را به شکلی نظام‌مند در گروه‌های اسمی یا موقعیت‌های هم‌بافتی، با صفت صلح‌آمیز همراه می‌کند. البته این فرایند به هنگام انکار نظامی بودن پروژه هسته‌ای ایران یا متهم ساختن دیگری به داشتن نیت نظامی‌گری اتمی نقض می‌شود. ما در نفی سلاح هسته‌ای هم‌آوا هستیم. برای مثال، رهبر معظم انقلاب با ارجاع به فتوای خودشان مبنی بر تحریم سلاح هسته‌ای اعلام کردند مذاکره درباره خطر هسته‌ای شدن ایران از اساس بی‌مورد است. رئیس دولت هم در رویکردی مشابه بر ماهیت صلح‌آمیز، سالم، شفاف و قانونی فعالیت‌های هسته‌ای ایران تأکید ورزید و اعلام کرد ما به سلاح هسته‌ای نه می‌گوییم.

جدول ۳- گزاره‌های ما مخالف سلاح هسته‌ای

اهداف	هویت‌ها	مقوله‌ها	رأی اليوم
مشروعیت‌بخشی به خودمان و مشروعیت‌زدایی از دیگران	آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای	جنگال بیهوده دشمنان بر سر سلاح هسته‌ای ایران	ونفی خامنئی أن تكون إيران قد تخلت عن صناعة السلاح النووي بسبب الضغوط الغربية مضيئاً أن إيران أصدرت فتوى بتحريم ذلك وأنه لا علاقة للأمر بالمفاوضات ^۹ (۱۸ يوليو ۲۰۱۵).
مشروعیت‌بخشی به خودمان	حسن روحانی	سلاح هسته‌ای نه	على العالم أن يعرف أننا لا نسعى إلى امتلاك السلاح النووي ولن نسعى إلى ذلك ^{۱۰} (۱۱ أغسطس ۲۰۱۴).
		فعالیت هسته‌ای صلح‌آمیز، شفاف، سالم و قانونی	وأكد روحاني على سلمية وشفافية وسلامة وقانونية أنشطة إيران النووية ^{۱۱} (۱۵ ديسامبر ۲۰۱۴).

گزاره‌های ما خواهان دستیابی به فناوری‌های نوین بومی

ارجاعات ما به موضوع هسته‌ای از ارجاعات خاص که شامل «برنامه‌اند» تا ارجاعات عقیدتی متقاعدکننده‌تر، بر این اساس که این برنامه برای ایران نشانگر چیست، نوسان دارد. یعنی در مواردی، این ارجاعات با احساسات میهن‌پرستانه کدگذاری می‌شود تا خواست ایران برای پیشرفت به عنوان خواستی متبلور در فناوری هسته‌ای مشروعیت پیدا کند. اتحاد گفتمانی مقام معظم رهبری و رئیس دولت در مضمون ما خواهان فناوری هسته‌ای بومی ضعیف است. یعنی، اگرچه نگاه مقام معظم رهبری و رئیس دولت به پروژه هسته‌ای کشور، علمی و غیرنظامی است و هر دو بر استمرار و توسعه این علم تأکید دارند، اما رئیس دولت در این باره، مانند رهبر معظم انقلاب که فرمودند «قدرت‌های بزرگ، ناچار به پذیرفتن استمرار پژوهش‌های هسته‌ای ما و صنعت وابسته به آن هستند»، صراحت ندارد و تنها به گفتن «خط قرمز» قناعت می‌کند.

جدول ۴- گزاره‌های ما خواهان دستیابی به فناوری‌های نوین بومی

اهداف	هویت‌ها	مقوله‌ها	رأی الیوم
مشروعیت‌بخشی به خودمان و مشروعیت‌زادگی از دیگران	آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای	استمرار فعالیت علمی	النشاط العلمي في إيران لایجب أن يتوقف ^{۱۳} (۲۲ اکتوبر ۲۰۱۴).
		قدرت‌ها مجبور به پذیرش صنعت هسته‌ای ما	أن الدول ۱+۵ اضطرت للاعتراف بحق إيران في استمرار الأبحاث والصناعة النووية ^{۱۴} (۱۸ یولیو ۲۰۱۵).
مشروعیت‌بخشی به خودمان	حسن روحانی	سلاح هسته‌ای نه اما پیشرفت آری	ان ایران لا تطمح لامتلاك اسلحة دمار شامل بل تهدف الى التقدم ^{۱۴} (۲۲ سبتمبر ۲۰۱۴).
		قطعیت غنی‌سازی اورانیوم	نريد الاستمرار في البحث والتطوير بمجال تكنولوجيا تخصيب اليورانيوم، فهذا خطنا الأحمر ^{۱۵} (۲۱ مايو ۲۰۱۵).

گزاره‌های ما خواهان حق‌مان

در برساخت گفتمانی ما خواهان حق‌مان، تأکید ما بر این‌که انرژی هسته‌ای حق ماست، هر بار به شکلی و به نوعی تکرار می‌شود تا دیگران/ غربی‌ها نسبت به حق برخورداری ما از دانش هسته‌ای به یقین برسند. هدف دیگر ما از تکرار این مضمون، چنین است که دیگران اگر می‌خواهند با ما به نتیجه برسند، باید به حقوق هسته‌ای ما احترام بگذارند. روحانی براساس مبانی گفتمان اعتدال، میان حق و تکلیف در پرونده هسته‌ای، یعنی حفاظت از دستاوردهای هسته‌ای، از طریق اعتمادسازی و تعامل سازنده با جهان توازن برقرار کرد. وی در غیاب دال حقوق هسته‌ای از گفتمان رهبر معظم انقلاب، اعلام کرد از مطالبه حقوق هسته‌ای ایران که توسط دنیا/ متحدان ما به رسمیت شناخته شده است، کوتاه نمی‌آید؛ بنابراین تأیید حقوق هسته‌ای ایران از سوی غرب را پیش‌شرط حل‌وفصل این پرونده دانست.

جدول ۵- گزاره‌های ما خواهان حق مان

اهداف	هویت‌ها	مقوله‌ها	رأی اليوم
مشروعیت‌بخشی به خودمان و دیگران	حسن روحانی	ایستادن پای حقوق هسته‌ای	ان حکومتنا لن تتخلى قيد انملة عن حقوقها المطلقة في المجال النووي ^{۱۲} (۱۰ سپتمبر ۲۰۱۳).
		حل پرونده در گرو به رسمیت شناختن حقوق ایران	اذا اعترف الغرب بحقوق إيران فلن يكون هناك أي عائق أمام الشفافية التامة الضرورية لتسوية هذا الملف ^{۱۳} (۲۶ سپتمبر ۲۰۱۳).
		تأیید حق غنی‌سازی ایران توسط دنیا	لا نقاش الآن في حق إيران في التخصيب وإن العالم كله قد أقر به ^{۱۴} (۱۴ اکتوبر ۲۰۱۴).
		حق برخورداری از برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای	أكد على حقوق إيران في امتلاك برنامج نووي للأغراض السلمية ^{۱۵} (۲۶ مارس ۲۰۱۵).

گزاره‌های ما خواهان برداشته شدن تحریم‌ها

دال تحریم به عنوان یک ابرناسازه توانست، مبانی گفتمان احمدی‌نژاد، از جمله حق مسلم، عزت ملی و توسعه را به مرور شالوده‌شکنی و واسازی کند. روحانی با استفاده از این فرصت، رفع تحریم‌ها را به عنوان نقطه کانونی گفتمانش برگزید و اعلام کرد تحریم‌ها عزت ملت را در عرصه داخلی و بین‌المللی زیر سؤال برده است (Mousavian, 2014: 18)؛ بنابراین وی اغلب نگران عدم امضای توافق هسته‌ای با قدرت‌های ۵+۱ به عنوان تنها راه لغو تحریم‌ها بود. روحانی با ادعای لغو سریع تحریم‌های ظالمانه انتخابات ریاست جمهوری ۱۳۹۲ را برد. به احتمال، رهبر معظم انقلاب نیز به همین دلیل ترجیح دادند صدور بیانیه‌های ضد تحریمی، بیشتر بر عهده رئیس‌جمهور باشد. روحانی نیز ضمن اطلاع از اهمیت لغو تحریم‌ها برای کشور، در این عرصه گفتمانی فعال ظاهر شد و به شکلی نظام‌مند/ تکرارشونده مضامین هم غنی‌سازی هم لغو تحریم‌ها، توافق به شرط لغو تحریم‌ها و لغو سریع تحریم‌ها به محض توافق را مورد تأکید قرار داد.

جدول ۶- گزاره‌های ما خواهان برداشته شدن تحریم‌ها

اهداف	هویت‌ها	مقوله‌ها	رأی الیوم
مشروعیت‌بخشی به خودمان و مشروعیت‌دایی از دیگران	حسن روحانی	غنی‌سازی توأم با لغو تحریم‌ها	اتفاق نووی مع الدول الستة لا بد أن يشمل ركنين أساسيين هما أن تمارس إيران حقها في تخصيب اليورانيوم ورفع جميع العقوبات الدولية عنها ^{۲۰} (۱۴ يونيو ۲۰۱۴).
		سعی برای لغو ابدی تحریم‌های ظالمانه	طهران تسعى إلى كسر جدار العقوبات الظالم وإلى الأبد ^{۲۱} (۲۲ اکتوبر ۲۰۱۴).
		دعوت به لغو تحریم‌های ظالمانه	وصف روحاني العقوبات الدولية على بلاده بـ«الظامة» داعياً إلى إنهاؤها ^{۲۲} (۱۳ يناير ۲۰۱۵).
		لغو تحریم‌ها پیش‌شرط توافق	أكد روحاني على ضرورة رفع العقوبات عن طهران لإبرام الاتفاق النووي ^{۲۳} (۲۶ مارس ۲۰۱۵).
		لغو فوری تحریم‌ها در روز اول توافق	وشدد روحاني على وجوب رفع هذه العقوبات في اليوم الاول من تطبيق الاتفاق ^{۲۴} (۲۲ ابريل ۲۰۱۵).

گزاره‌های ما در برابر درخواست‌های نادرست دیگری

در سطح مشروعیت‌بخشی به خود، یک مضمون ویژه وجود دارد که به ما به عنوان کشوری قدرتمند، با اراده، متکی به خود، قابل احترام و در صورت لزوم مهبیای مقاومت در برابر نیروهای متجاوز می‌نگرد، با این پیش‌فرض، نظام در دفاع از حقوق و دستاوردها هسته‌ای و همچنین در حفاظت از دانشمندان هسته‌ای کشور تردید نخواهد کرد، زیرا در سیاست جمهوری اسلامی، ایستادگی در برابر تجاوز، نقطه‌ای کانونی و مرحله‌ای سرنوشت‌ساز است. رهبر معظم انقلاب با علم به این مسئله که کنجکاوای غرب در قبال برنامه هسته‌ای ایران و مخالفت غربی‌ها با پیشرفت ما به ماهیت استکباری آن‌ها برمی‌گردد و نه به ماهیت فعالیت‌های هسته‌ای ایران، با بازرسی بیگانگان از تأسیسات نظامی و مصاحبه آن‌ها با دانشمندان هسته‌ای کشورمان کاملاً مخالفت کردند. روحانی نیز اعلام کرد که دولت وی سند دسترسی بیگانگان به اسرار نظامی و علمی کشور را هرگز امضاء نمی‌کند.

جدول ۷- گزاره‌های ما در برابر درخواست‌های نادرست دیگری

اهداف	هویت‌ها	مقوله‌ها	رأی الیوم
مشروعیت‌بخشی به خودمان و مشروعیت‌زدایی از دیگران	آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای	ممنوعیت بازرسی از نهادهای نظامی	لن نسمح بأی تفتیش من قبل أجنب علی أي من مؤساتنا العسکرية ^{۳۵} (۲۱ مایو ۲۰۱۵).
		ممنوعیت مصاحبه با دانشمندان هسته‌ای	لن نسمح لأجنب بالحديث مع العلماء الذين أوصلوا التكنولوجيا النووية الإيرانية إلى مستواها الحالي ^{۳۶} (۲۱ مایو ۲۰۱۵).
	حسن روحانی	حفظ اسرار نظامی و علمی	بلاده لن توقع علی أي اتفاق من شأنه أن یتیح الوصول إلى أسرارهم العسکرية والعلمية ^{۳۷} (۲۱ مایو ۲۰۱۵).

گزاره‌های ما دچار اختلاف بر سر امکان موفقیت مذاکرات با غربی‌ها

هرچه ایران و قدرت‌های ۵+۱ به توافق نزدیک‌تر می‌شدند به همان نسبت نیز گسست‌های گفتمانی بین رهبر معظم انقلاب و رئیس دولت بیشتر از گذشته رسانه‌ای می‌شد، زیرا گفتمان ضد استعماری متعلق به مقام معظم رهبری، باید به منظور صیانت از انقلاب اسلامی، تمایزات دقیق میان دوگانه خودی و دیگری [= غرب] را حفظ کند و همیشه مروج مضامین ضد غربی باشد. اشراف رأی الیوم برگسست‌های گفتمانی ما در مضمون امکان موفقیت مذاکرات با غربی‌ها کاملاً آشکار است؛ رهبر معظم انقلاب، به غربی‌ها و به ویژه به آمریکایی بی‌اعتماد هستند و باور دارند که آن‌ها از توطئه، خیانت و توسعه نامشروع منافع خود، دست‌بردار نیستند، اما رئیس دولت با غیریت‌سازی از خودی‌ها تلاش کرد تا پادگفتمان‌هایش را به حاشیه براند و هژمونی گفتمانی‌اش را تثبیت کند. این غیریت‌سازی، حول کسانی شکل گرفت که به زعم روحانی از حل مسالمت‌آمیز پرونده هسته‌ای و برطرف شدن تحریم‌ها ناراضی بودند. اینها به گمان روحانی می‌خواهند با مانع‌تراشی، مذاکرات را به شکست بکشانند. رئیس‌جمهور، در حالی به غیریت‌سازی از خودی‌ها روی آورد که ایران در شرایط مذاکره با قدرت‌های ۵+۱ به تائی، آینده‌بینی و هم‌آوایی نیاز مبرم داشت.

جدول ۸- گزاره‌های ما دچار اختلاف بر سر امکان موفقیت مذاکرات با غربی‌ها

اهداف	هویت‌ها	مقوله‌ها	رأی الیوم
مشروعیت بخشی به خودمان و مشروعیت زدایی از دیگران	آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای	بدبین به مذاکرات	آبدی عدم تفاؤله من المفاوضات ^{۳۸} (۱۱ أغسطس ۲۰۱۴).
		آمریکایی‌های کلاهبردار و ناجوانمرد	شن خامنئی هجوماً على الطرف الأمريكي واصفاً إياه بـ «المحتال والمخادع والطاعن في الظهر». وقال كلما اقترب الموعد المحدد لانتهاج المفاوضات نرى الطرف المقابل خاصة الأمريكي يصبح لحنه أكثر تشدداً وخشونة مضيئاً أن ذلك جزء من حيلهم ^{۳۹} (۱۲ مارس ۲۰۱۵).
	غربی‌های حریص	إنهم يخرجون خلال المفاوضات بالمزيد من الطلبات المتطرفة ^{۳۰} (۲۱ مايو ۲۰۱۵).	
مشروعیت بخشی به دیگران یا مشروعیت زدایی از خودمان	حسن روحانی	حمله به مخالفان مذاکرات	هنا في الداخل (إيران) من يروج للحوار فوبيا. البعض في الداخل يطرح تساؤلاً لماذا تتقربون من الغرب؟ إنهم مرتعدون وجناب سياسيون وليس لديهم أية ثقة بأنفسهم، ويعتقدون أن الآخرين مثلهم، كلما استئفنا المفاوضات يقولون نحن نرتجف، فلتذهبوا إلى جهنم وابحثوا فيها عن مكان يدفئكم .. البعض باتوا وراء التاريخ وكلامهم يعود إلى السنوات المائة الماضية ^{۳۱} (۱۱ أغسطس ۲۰۱۴).

گزاره‌های امضای برجام تا شروع ریاست جمهوری ترامپ

سرانجام ایران و قدرت‌های ۵+۱ بر سر برنامه جامع اقدام مشترک [=برجام] به توافق رسیدند، اما دشمنی غرب با ایران همچنان یکی از دال‌های اصلی گفتمان رهبر معظم انقلاب اسلامی باقی ماند؛ باور به دشمنی غرب با ایران، در ذهن مقام معظم رهبری، ریشه‌های تاریخی دارد (Ramazani, 2007: 10). تحلیل خط خبری رأی‌الیوم نشان می‌دهد که رهبر معظم انقلاب، حتی با وجود دستیابی دولت به توافق هسته‌ای، همچنان معتقد به هوشیاری در برابر دشمن و صیانت از استقلال مملکت هستند؛ بنابراین ضمن اعلام هشدارهای ضروری درباره توطئه‌های آمریکا، تأکید کردند که برجام ثمره مقاومت ملت است و باید به خانه ملت [=مجلس] سپرده شود تا مورد ارزیابی قرار گیرد، اما روحانی در یک برداشت کاملاً متفاوت از مقام معظم رهبری، اعتماد به غرب را چندان هم بد ندانست؛ بنابراین اعلام کرد که برجام می‌تواند به عنوان الگویی کارآمد، برای حل چالش‌های منطقه در نظر گرفته شود.

جدول ۹- گزاره‌های امضای برجام تا شروع ریاست جمهوری ترامپ

اهداف	هویت‌ها	مقوله‌ها	رأی‌یوم
مشروعیت‌بخشی به خودمان و مشروعیت‌زایی از دیگران	آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای	هوشیاری در قبال خلف وعده‌ها	ندرك جيداً أن بعض حكومات القوى الست (۱+۵) لا يمكن الوثوق بها، داعياً الفريق النووي المفاوض إلى الانتباه للنقض المحتمل للطرف الآخر لتعهداته وإغلاق الأبواب في وجهها ^{۳۳} (۱۶ يوليو ۲۰۱۵).
		ایران تسلیم‌ناپذیر و همیشه ضد آمریکایی	إن المسؤولين الأمريكيين يدعون أن إيران سوف تستسلم، هذا أمر مجاف للحقيقة، فليشاهدوا استسلام إيران في أحلامهم إن الاتفاق النووي مع القوى الكبرى لن يغير السياسة الإيرانية تجاه الغطرسة الأمريكية و لن يجعل طهران تتخلى عن دعم أصدقائها في المنطقة، وأن إيران لن تسمح باستغلال الاتفاق النووي لإحداث أي خرق في مبادئ النظام الإسلامي الإيراني، مضيفاً أن الاتفاق النووي لابد وأن يسمح بالحفاظ على القدرات الدفاعية و الأمنية الإيرانية، وأن طهران لن تتخلى عن ذلك مقابل الأعداء ^{۳۳} (۱۸ يوليو ۲۰۱۵).
		برجام ثمره مقاومت ملت	أن الدول ۱+۵ اضطرت للاعتراف بحق إيران في استمرار الأبحاث والصناعة النووية مضيفاً أن ذلك يدل على قوة الشعب الإيراني ^{۳۴} (۱۸ يوليو ۲۰۱۵).
	برجام در ظرف قانون داخلی	ينبغي أن يأخذ [الاتفاق] مجراه القانوني للتصويت عليه ^{۳۵} (۱۸ يوليو ۲۰۱۵).	
	آمریکا شیطان بزرگ	مصير الاتفاق النووي في إيران وأمريكا لا يزال مبهماً .. أمريكا لاتخفي عداها لإيران، في أمريكا من بيتسم، بينما الآخرون يسنون القرارات ضد إيران .. أمريكا هي الشيطان الأكبر .. أي عقل وضمير يسمح لنا بتجميل مجرم كأمریکا، ونجعله صديقاً لنا وموضع ثقتنا .. الشعب الإيراني أخرج هذا الشيطان الأكبر، داعياً إلى عدم السماح بعودته إلى إيران والنفاذ فيها، عداً أمريكا للشعب الإيراني لن ينتهي ^{۳۶} (۹ سبتمبر ۲۰۱۵).	
	ضرورت ایستادگی در برابر توطئه‌های آمریکا	ودعا خامنئي الشعب الإيراني إلى مقاومة المؤامرات الأمريكية عبر إيجاد اقتصاد قوي ومقاوم والعمل على تطوير العلوم في البلاد بشكل مستمر، والحفاظ على الروح الثورية خاصة لدى الشباب الإيرانيين ^{۳۷} (۹ سبتمبر ۲۰۱۵).	
	حسن روحانی	برجام الگویی تعامل، همکاری و موفقیت	إن الاتفاق النووي يمثل درساً عظيماً للمنطقة، وهو أن حل المشاكل السياسية التي تعاني منها ليس من خلال العدوان والمجازر و الإرهاب، إنما عن طريق الحوار والمشاركة الحقيقية للشعوب ^{۳۸} (۱۶ يوليو ۲۰۱۵).

گزاره‌های از ریاست جمهوری ترامپ تا خروج ایالات متحده از برجام

ترامپ ضدیت خود را با برجام، در انتخابات ریاست جمهوری ایالات متحده آشکار ساخت. او همواره برخلاف سایرین عقیده داشت که برجام، توافقی بد است؛ بنابراین وعده داد، در صورت راهیابی به کاخ سفید، آن را از اعتبار بیندازد. این اظهارات خصمانه در شرایطی مطرح می‌شد که سازمان ملل، شورای امنیت و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، ایران را متعهد به برجام می‌دانستند. تحلیل خط خبری رأی‌الیوم حاکی از آن است که دولت روحانی با نادیده گرفتن هشدارهای مقام معظم رهبری، سازه گفتمانی خود را بر مذاکرات هسته‌ای و سپس بر موفقیت این مذاکرات بنا نهاد؛ لذا به دنبال نقدهای مخرب ترامپ نسبت به برجام با خطر تضعیف در سوژگی، فعالیت، انسجام و اعتبار مواجه شد و بین ایستادن بر مبانی گفتمانی خویش یا مراجعه به مواضع رادیکال سرگردان ماند.

جدول ۱۰- گزاره‌های ریاست جمهوری ترامپ تا خروج ایالات متحده از برجام

اهداف	هویت‌ها	مقوله‌ها	رأی الیوم
مشروعیت‌بخشی به خودمان و مشروعیت‌زایی از دیگران	حسن روحانی	هشدار نسبت به لغو برجام	و حذر حسن روحانی من إمكانية إلغاء الولايات المتحدة للاتفاقية النووية ^{۳۹} (۱۶ سبتمبر ۲۰۱۷).
		برجام مفید برای جهان	إن بلاده التزمت حتى الآن بالاتفاقية المفيدة لكل الدول وتعترم الاستمرار في هذا الالتزام ^{۴۰} (۱۶ سبتمبر ۲۰۱۷).
		ایران متعهد به برجام	إنني إذ أعلن وبكل صراحة أن الجمهورية الإسلامية الإيرانية لطالما التزمت وستبقي ملتزمة بالاتفاق النووي، ولن تكون أبداً الیادئة في نقضه ^{۴۱} (۲۰ سبتمبر ۲۰۱۷).
	نه به سلاح هسته‌ای	نه به سلاح هسته‌ای	الوكالة الدولية للطاقة الذرية تؤكد بانتظام ان ایران تفي بتعهداتها التي قطعها في فيينا حول برنامجها النووي بهدف تقديم ضمانات بانها لا تسعى الى امتلاك السلاح الذري ^{۴۲} (۲۵ ابریل ۲۰۱۸).
		تهدید به واکنش مناسب	وهدد روحانی بأن ترد بلاده بالشكل المناسب في حال نسفت الولايات المتحدة هذه الاتفاقية ^{۴۳} (۱۶ سبتمبر ۲۰۱۷).
		تأسف بابت احتمال لغو برجام	انه لمن دواعي الاسف أن ينهار هذا الاتفاق بيد حديثي العهد بالسياسة بذلك يكون العالم فقد فرصة كبيرة ^{۴۴} (۲۰ سبتمبر ۲۰۱۷).
		ایران توانمند	ایران لن تقف مكتوفة أیدی إزاء أي نقض للاتفاق ^{۴۵} (۲۰ سبتمبر ۲۰۱۷).

اهداف	هویت‌ها	مقوله‌ها	رأی‌الیوم
		بدنامی آمریکا	اذا امتنعت الولايات المتحدة عن احترام الالتزامات ونسفت الاتفاق فهذا سيعني تحملها تبعات فقدان ثقة الدول فيها ^{۴۶} (۲۰ سپتمبر ۲۰۱۷).
		باج‌خواهی ممنوع	ایران لا تقبل اية قيود خارج تعهداتها ^{۴۷} (۳۰ اپریل ۲۰۱۸).
		صلح‌طلبی	السلام معنا هو السلام الحقيقي ^{۴۸} (۲۲ یولیو ۲۰۱۸).

گزاره‌های خروج ایالات متحده از برجام

بازنمایی ایالات متحده در گفتمان ما به عنوان نیرویی خشن، حيله‌گر، قانون‌شکن، تهدیدکننده و عامل ایجاد و حمایت گروه‌های تروریستی، واشنگتن را در تلاش برای اعمال فشار حداکثری و سپس سلطه بر ایران نشان می‌دهد. در چنین بافتی، مضامین «آنها فشار می‌آورند»، «آنها برای محروم کردن ما تلاش می‌کنند» و «آنها می‌کوشند تا ما را متوقف سازند»، فراوان به چشم می‌خورد. این گزاره‌ها معمولاً در پس‌زمینه و با عبارت‌های انکارکننده‌ای منتقل می‌شوند که به ناتوانی آنها در تحقق چنین اهدافی اشاره دارد. در این پس‌زمینه مضمون دیگری نیز نهفته است که براساس آن، بازنمایی خود قدرتمند، بنابر سابقه تمدنی و رویدادهای کلان معاصر از جمله پیروزی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس تکرار می‌شود؛ این مسئله بین ناتوانی و ضعف دیگری است. خروجی رأی‌الیوم نشان می‌دهد گفتمان رهبر معظم انقلاب در مرحله تهدیدات ترامپ مبنی بر بیرون کشیدن آمریکا از برجام غایب بود، اما زمانی که تهدیدات عملی شدند و آمریکا برجام را ترک کرد، بار دیگر این گفتمان فعال شد و اوج گرفت. مقام معظم رهبری، ضمن تکرار مواضع قبلی خودشان در رابطه با غرب، اعلام کردند که اعتماد بی‌قید و شرط به اروپایی‌ها و همچنین مذاکره با آمریکای ترامپ به هر شکلی خطاست. رئیس دولت نیز سرانجام با واقعیت خروج آمریکا از برجام کنار آمد و در واکنش به این رویداد، دوباره بین مواضع رادیکال و انفعالی قرار گرفت و در پاسخ به بدهدی آمریکا اعلام کرد که ایران در مسیر کاهش قابل بازگشت تعهدات برجامی گام برمی‌دارد و اینچنین شد که دولت روحانی، دوباره به خانه اول برگشت.

جدول ۱۱- گزاره‌های خروج ایالات متحده از برجام

اهداف	هویت‌ها	مقوله‌ها	رأی الیوم
مشروعیت‌بخشی به خودمان و مشروعیت‌زدایی از دیگران	آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای	ادامهٔ مشروط برجام با اروپایی‌ها	أنا سنواصل مع ثلاثة بلدان أوروبية. لسْتُ واثقاً بهذه البلدان الثلاثة أيضاً إذا أردتم عقد اتفاق فلنحصل على ضمانات عملية وإلا فإن هؤلاء سيقومون جميعاً بما فعلته أمريكا. إذا لم تتمكنوا من أخذ ضمانات حتمية فلن يكون مقدوراً مواصلة السير ضمن الاتفاق النووي ^{۴۹} (۹ مايو ۲۰۱۸).
		آرمینا غیرقابل	كما قلت في السابق لا يمكن الوثوق بكلام الولايات المتحدة ولا بتوقيعها، لذلك فلا فائدة ترجى من التفاوض معها .. من الخطأ الكبير الاعتقاد بان المشاكل يمكن ان تجد حلا لها عبر المفاوضات او العلاقات مع الولايات المتحدة .. الولايات المتحدة تسعى الى اعادة الوضع الى ما كان عليه قبل قيام الثورة في ايران عام ۱۹۷۹ .. (۲۱ يوليو ۲۰۱۸).
		نه جنگ نه مذاکره	لن يكون هناك حرب ولا تفاوض مع الولايات المتحدة ^{۵۰} (۱۳ أغسطس ۲۰۱۸).
		ترامپ نالایق برای تبادل پیام	لا أرى بأن ترامب شخص يستحق تبادل الرسائل معه وليس لدي أي جواب له ولن يكون في المستقبل ^{۵۱} (۱۳ يونيو ۲۰۱۹).
	ترامپ دروغگو	وتعليقا على إعلان ترامب أن إدارته لا تسعى إلى تغيير النظام في طهران، قال خامنئي هذه كذبة لأنه إن كان بإمكانه فعل ذلك لفعل، لكنه لا يستطيع ^{۵۲} (۱۳ يونيو ۲۰۱۹).	
	هشدار به جنگ افروزان	والحرب معنا هي أم كل الحروب ^{۵۴} (۲۲ يوليو ۲۰۱۸).	
	حسن روحانی	اعلام کاهش تعهدات برجامی	أن إيران ستوقف بيع فائض مخزونها من اليورانيوم المخصب والماء الثقيل. وأمهل روحاني الدول المتبقية في الاتفاق ۶۰ يوماً للوفاء بالتزاماتها المصرفية والنفطية لإيران، وإلا فستتخذ إجراءات إضافية تشمل رفع مستوى تخصيب اليورانيوم، واستئناف تطوير مفاعل آراك للماء الثقيل ^{۵۵} (۱۵ مايو ۲۰۱۹).

نتیجه‌گیری

در فضای مربع ایدئولوژی، گفتمان‌های هسته‌ای ایران پس از انقلاب اسلامی، همواره با دو تهدید روبه‌رو بوده‌اند: اولین تهدید، منشأ داخلی دارد و کانون آن را باید در تقابل‌گرایی و تعامل‌گرایی مقامات جمهوری اسلامی با دنیا جستجو کرد؛ تصویری که تقابل‌گرایان از غرب ارائه می‌دهند بر انگاره‌های استعماری و سلطه‌جویی استوار است، اما تصویری که تعامل‌گرایان از غرب به نمایش

می‌گذارند، شمایی متمدنانه، شکوفا و فرهنگی دارد؛ لذا آنها برعکس تقابل‌گرایان بر ضرورت تعامل با غربی‌ها تأکید می‌ورزند. دومین تهدید، منشأ خارجی دارد و از سمت ابرناسازهای سیاسی و اقتصادی دنیای غرب متوجه ما می‌شود. این تهدید دوم، فارغ از اینکه بر تهدید اول اولویت دارد یا نه، شدت و ضعف خود را با تشدید و تضعیف شکاف تقابل‌گرایی و تعامل‌گرایی در سپهر سیاسی ایران تنظیم می‌کند. پس اگر غیردائمی بودن و خالی شدن از عناصر هژمونی، خصلت ذاتی گفتمان‌های هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران شده و اگر پایانی برای جدال گفتمان‌های رقیب بر سر موضوع هسته‌ای وجود ندارد، باید به دنبال مقصر در میان خودمان باشیم. با این وصف، نتایج پژوهش به صورت جزئی عبارت‌اند از:

(الف). از ریاست جمهوری روحانی تا امضای برجام: (۱). گزاره‌های ما اهل همکاری و تعامل سازنده با دنیا: مواضع مقام معظم رهبری و رئیس‌جمهور در نوع و میزان همکاری با آمریکا به دلیل تفکرات ناهمسان آنها در این زمینه، دچار واگرایی شده است و همین مسئله قدرت گفتمانی ما در برابر آنها/ آمریکایی‌ها و اروپایی‌ها را تضعیف ساخته است. مسائلی که در آینده مذاکرات هسته‌ای اتفاق افتاد، نشان داد که مواضع آیت‌الله خامنه‌ای، مبنی بر بی‌اعتمادی به آمریکا کاملاً درست بوده است؛ (۲). گزاره‌های ما متعهد به قانون: تعهد ایران به قوانین بین‌المللی از دیدگاه مقام معظم رهبری به این دلیل که ایران همواره متعهد به قانون است، یک موضوع بدیهی بوده و نیاز به تأکید ندارد؛ بنابراین آیت‌الله خامنه‌ای، ظرفیت این بخش از مواضع خود را به لزوم مراقبت نمایندگان ایران در جلوگیری از قانون‌گریزی و قانون‌شکنی طرف‌های غربی اختصاص دادند. رئیس‌جمهور برخلاف رهبر معظم انقلاب، با صرف‌نظر کردن از پیشینه تاریخی بین ایران و غرب، بر لزوم پایبندی ایران به قوانین بین‌المللی از جمله قوانین آژانس انرژی اتمی تأکید کرد. آینده توافقی هسته‌ای نشان داد که مواضع آیت‌الله خامنه‌ای در این زمینه دقیق و هوشمندانه بوده است؛ (۳). گزاره‌های ما مخالف سلاح هسته‌ای: رهبر معظم انقلاب، برخورداری از سلاح هسته‌ای را حرام شرعی دانسته‌اند، رئیس‌جمهور نیز با تأکید بر اهداف صلح‌آمیز فعالیت‌های هسته‌ای کشور، هرگونه تمایل جمهوری اسلامی ایران به ساخت سلاح هسته‌ای را انکار کرد؛ بنابراین رهبر معظم انقلاب و رئیس‌جمهور در گزاره یاد شده با یکدیگر هم‌آوا هستند؛ (۴). گزاره‌های

ما خواهان دستیابی به فناوری‌های نوین بومی: اتحاد گفتمانی رهبر معظم انقلاب و رئیس‌جمهور در این زمینه قوی نیست. به این معنا که رئیس‌جمهور به اندازه آیت‌الله خامنه‌ای در اعلام قطعیت برخورداری ما از فناوری‌های نوین بومی بر پایه فناوری‌های هسته‌ای صراحت ندارد؛ (۵). گزاره‌های ما خواهان حق‌مان: از دیدگاه مقام معظم رهبری، برخورداری کشور از انرژی هسته‌ای یک حق مسلم است و نیاز به اعلام موضع درباره آن احساس نمی‌شود. با این حال، رئیس‌جمهور بر اساس مقام و موقعیت خود، بارها بر حق برخورداری ایران از فناوری بومی هسته‌ای تأکید کرد. فقدان گفتمان رهبر معظم انقلاب در گزاره‌های ما خواهان حق‌مان، دلیلی بر گسست گفتمانی ما در این گزاره نیست؛ (۶). گزاره‌های ما خواهان برداشته شدن تحریم‌ها: لغو تحریم‌های ظالمانه غربی‌ها علیه ایران خواست مشترک رهبر معظم انقلاب و رئیس‌جمهور است. بر همین اساس ما در گزاره مذکور دچار گسست گفتمانی نیستیم؛ (۷). گزاره‌های ما در برابر درخواست‌های نادرست دیگری: صراحت رهبر معظم انقلاب در مخالفت با درخواست‌های نامشروع غربی‌ها در حوزه فناوری هسته‌ای کشور بیش از رئیس‌جمهور است. با این حال، موضوع صراحت بیشتر یا کمتر، عامل گسست گفتمانی ما در این گزاره‌ها نیست؛ (۸). گزاره‌های ما دچار اختلاف بر سر امکان موفقیت مذاکرات با غربی‌ها: خوش‌بینی رئیس‌جمهور به موفقیت مذاکرات و نیز آینده روابط با غرب در تضاد با دوراندیشی رهبر معظم انقلاب و بی‌اعتمادی ایشان نسبت به غربی‌ها بود؛ بنابراین گسست گفتمانی ما همزمان با فرا رسیدن موعد امضای برجام بیش از گذشته رسانه‌ای شد و اتحاد گفتمانی ما در برابر دیگران را تضعیف ساخت. آینده مذاکرات هسته‌ای نشان داد که نگرانی‌های رهبر معظم انقلاب در زمینه اعتماد دولت روحانی به غربی‌ها درست بوده است؛

(ب). گزاره‌های امضای برجام تا شروع ریاست جمهوری ترامپ: امضای برجام منجر به اتحاد گفتمانی ما نشد؛ در این مرحله، گفتمان مقام معظم رهبری، از گفتمان رئیس‌جمهور به دلیل نگرانی آیت‌الله خامنه‌ای از نفوذ غربی‌ها در ایران کاملاً گسسته شد؛

(ج). گزاره‌های از ریاست جمهوری ترامپ تا خروج ایالات متحده از برجام: روحانی در مرحله مذاکرات و نیز امضای برجام با نادیده گرفتن هشدارهای مقام

معظم رهبری دربارهٔ خطرات و پیامدهای منفی مذاکره با دشمنان انقلاب اسلامی، اقدام به گسستن پیوندهای گفتمان اعتدال از گفتمان انقلاب اسلامی کرد؛ بنابراین در مواجهه با دولت ترامپ، خودش را تنها و گفتمانش را از اعتبار افتاده دید؛

(د). گزاره‌های خروج ایالات متحده از برجام: همزمان با عملی شدن تهدیدات ترامپ مبنی بر ترک برجام، گفتمان مقام معظم رهبری که در مرحلهٔ تهدیدات رئیس‌جمهور آمریکا کمرنگ بود، بار دیگر و با رویکرد قوی ضد آمریکایی وارد صحنهٔ سیاسی کشور شد و اوج گرفت. روحانی نیز به مرور با شکست برجام کنار آمد و از اعتبار افتادن گفتمان اعتدال را به صورت تلویحی پذیرفت.

پیشنهادها

راه‌حل متوقف ساختن چرخهٔ فوق چیست؟ پاسخ به این سؤال در پاسخ به سؤال‌های دوم و سوم پژوهش نهفته است که سابق بر این شرح داده شد؛ جایی که رأی‌الایوم متوجه هم‌آوایی‌های مقامات ارشد جمهوری اسلامی و نیز ناهم‌آوایی‌های آنها در چانه‌زنی‌های هسته‌ای شد و فرکانس گفتمان هسته‌ای ما را با دقت ثبت کرد. به منظور تبیین دقیق این مسئله از دیدگاه رأی‌الایوم، فرایند مذاکرات هسته‌ای کشور با قدرت‌های ۵+۱ از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۹م. به چهار مرحله تقسیم شد: در مرحلهٔ اول و به خصوص در مقطع امضای برجام و همزمان با حضور اوباما در کاخ سفید، گسست گفتمان هسته‌ای رئیس دولت از رهبر معظم انقلاب به اوج رسید، اما این گسست با ظهور ترامپ و با توجه به گام‌هایی که وی بر ضد برجام برداشت به سمت هم‌آوایی متمایل شد و روحانی را واداشت تا ضمن وفاداری به مبانی گفتمان اعتدال، به مواضع آیت‌الله خامنه‌ای در سیاست خارجی رجوع کند. محتوای این مواضع، معمولاً ترکیبی از آرمان‌گرایی انقلابی و واقع‌گرایی است. در توضیح و تبیین این مطلب باید اضافه کرد که در تحلیل بیش از چهار دهه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، نخستین مسئله‌ای که ذهن هر پژوهشگر سیاست خارجی را به خود معطوف می‌سازد، این است که نقطهٔ آغاز در تحلیل سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران کجاست؟ به نظر می‌رسد که همهٔ تحلیل‌های سیاست خارجی کشور، دو سرچشمهٔ متفاوت دارند. یعنی یا مفروضات ذهنی ما از یافته‌های درون کشور است که به این ترتیب، نگاه ما یک نگاه از

درون به بیرون است و یا مفروضات ذهنی ما از یافته‌های بیرون کشور است که در این صورت، نگاه ما یک نگاه از بیرون به درون است. به عبارت دیگر، یا بر بستر استقلال نسبی جمهوری اسلامی، مقتضیات بیرونی تحلیل می‌شود که در این فرایند توجه ما فقط به مقدرات و خواسته‌های داخلی است یا بر اساس مقتضیات بیرونی، بایدهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی تشخیص داده می‌شود که در این صورت توجه ما صرفاً به محذورات و تقاضاهای بین‌المللی است. گروه اول، تا حدودی چشم خود را بر محذورات بین‌المللی بسته‌اند و در فضایی که از واقعیت‌های بین‌المللی فاصله دارد به تدوین سیاست خارجی کشور می‌پردازند؛ گروه دوم برخلاف گروه اول به مسائل جهانی با محوریت تأثیر این مسائل بر ایران کاملاً توجه دارند و به همین دلیل، همواره منتقد سیاست خارجی گروه اول هستند. سابق بر این اشاره شد که گفتمان آیت‌الله خامنه‌ای ترکیبی از آرمانگرایی انقلابی و واقع‌گرایی است؛ بنابراین گفتمان منسوب به ایشان با گفتمان گروه‌هایی که منادی نگاه از درون به بیرون و نیز نگاه از بیرون به درون هستند کاملاً هم‌خوانی ندارد. به عبارت دیگر، گفتمان رهبری، بین تقابل‌گرایی عقلانی و تعامل‌گرایی منطقی در رفت‌وآمد است؛ به همین دلیل، گفتمان مذکور می‌تواند به عنوان راهکار حل و فصل چالش‌های هسته‌ای کشور مد نظر قرار داده شود.

پی‌نوشت‌ها

(۱). [آیت‌الله خامنه‌ای] حمایت خود را از مذاکرات هسته‌ای و تیم مذاکره‌کننده ایران اعلام کرد.

(۲). [آیت‌الله خامنه‌ای:] ما به دلایل خاص و فقط دربارهٔ پرونده هسته‌ای اجازهٔ مذاکره با آمریکا را داده‌ایم، اما اجازهٔ مذاکره با این کشور، دربارهٔ سایر موارد را به هیچ عنوان نداده‌ایم و نخواهیم داد.

(۳). رئیس‌ان جمهوری [= اوباما و روحانی] بر ارادهٔ سیاسی به منظور حل سریع مسألهٔ هسته‌ای و آماده‌سازی راه‌حل سایر مسائل به اضافهٔ همکاری در امور منطقه‌ای تأکید کردند.

(۴). [روحانی:] پروندهٔ هسته‌ای فقط از طریق مذاکره قابل حل است و ایران بر

همکاری سازنده با جهان اصرار دارد.

(۵). [روحانی:] ما می‌خواهیم با همه کشورهای جهان روابط خوبی برقرار کنیم، جهان باید درک کند که ما اراده واقعی برای حل پیرونده هسته‌ای را داریم.

(۶). [روحانی:] تفاهم تنها راه حل، برای گره‌گشایی از مسأله هسته‌ای است.

(۷). [آیت‌الله خامنه‌ای:] کشورها تعهدات خود را مطابق با قوانین بین‌المللی اجرا می‌کنند و تغییر دولت‌ها به معنای نقض این تعهدات نیست.

(۸). [روحانی:] گزارش‌های آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای نشان می‌دهد در فعالیت‌های هسته‌ای ایران هیچ انحرافی وجود نداشته است.

(۹). [آیت‌الله خامنه‌ای، انصراف ایران از ساخت سلاح هسته‌ای به دلیل فشار غرب را رد کرد و افزود: ایران فتوای منع این امر را صادر کرده و این موضوع هیچ ارتباطی به مذاکرات ندارد.

(۱۰). [روحانی:] دنیا باید بداند که ما به دنبال داشتن سلاح هسته‌ای نیستیم و برای داشتن آن تلاشی هم نخواهیم کرد.

(۱۱). روحانی بر صلح‌آمیز بودن، شفافیت، سلامت و قانونی بودن فعالیت‌های هسته‌ای ایران تأکید کرد.

(۱۲). [آیت‌الله خامنه‌ای:] فعالیت علمی در ایران نباید متوقف شود.

(۱۳). [آیت‌الله خامنه‌ای:] دولت‌های ۵+۱ مجبور شدند حق ایران برای ادامه تحقیقات هسته‌ای و همچنین صنعت هسته‌ای را به رسمیت بشناسند.

(۱۴). [روحانی:] ایران آرزوی داشتن سلاح‌های کشتار جمعی را ندارد، بلکه هدفش پیشرفت است.

(۱۵). [روحانی:] می‌خواهیم تحقیقات و توسعه را در فناوری غنی‌سازی اورانیوم ادامه دهیم، این خط قرمز ماست.

(۱۶). [روحانی:] حاکمیت ما ذره‌ای از حقوق مسلم خود در زمینه هسته‌ای کوتاه نخواهد آمد.

(۱۷). [روحانی:] اگر غرب، حقوق ایران را به رسمیت بشناسد، هیچ مانعی برای شفافیت کامل و لازم به منظور حل و فصل این پرونده وجود نخواهد داشت.

(۱۸). [روحانی:] الان هیچ بحثی درباره حق غنی‌سازی ایران وجود ندارد و همه دنیا آن را به رسمیت شناخته‌اند.

(۱۹). [روحانی:] بر حق ایران برای داشتن برنامه هسته‌ای صلح‌آمیز تأکید کرد.

(۲۰). [روحانی:] توافق هسته‌ای با شش کشور باید شامل دو رکن اساسی باشد: برخورداری ایران از حق غنی‌سازی اورانیوم و لغو تمامی تحریم‌های بین‌المللی علیه آن [= ایران].

(۲۱). [روحانی:] تهران به دنبال شکستن دیوار ناعادلانه تحریم‌ها برای همیشه است.

(۲۲). روحانی تحریم‌های بین‌المللی علیه کشورش را ظالمانه توصیف کرد و خواستار پایان آن‌ها شد.

(۲۳). روحانی بر لزوم لغو تحریم‌های تهران به منظور انعقاد توافق هسته‌ای تأکید کرد.

(۲۴). روحانی بر لزوم رفع این تحریم‌ها در اولین روز اجرای توافق تأکید کرد.

(۲۵). [آیت‌الله خامنه‌ای:] ما اجازه هیچ‌گونه بازرسی از هیچ‌یک از تأسیسات نظامی خود را به بیگانگان نخواهیم داد.

(۲۶). [آیت‌الله خامنه‌ای:] ما به خارجی‌ها اجازه نمی‌دهیم با دانشمندی صحبت کنند که فناوری هسته‌ای ایران را به سطح فعلی رسانده‌اند.

(۲۷). [روحانی:] کشورش توافق‌نامه‌ای که اجازه دسترسی به اسرار نظامی و علمی‌اش را بدهد، هرگز امضا نخواهد کرد.

(۲۸). [آیت‌الله خامنه‌ای] نسبت به مذاکرات ابراز بدبینی کرد.

(۲۹). [آیت‌الله] خامنه‌ای حمله به طرف آمریکایی را در پیش گرفت و از آمریکا به عنوان «مکار، کلاهبردار و خنجر از پشت بزن» یاد کرد. وی گفت: هرچه ضرب‌الاجل نهایی پایان مذاکرات نزدیک‌تر شود، شاهد سخت‌گیری و خشونت طرف مقابل به

ویژه آمریکایی‌ها هستیم. وی افزود که این بخشی از ترفندهای آنهاست.

(۳۵). [آیت‌الله خامنه‌ای:] آنها در جریان مذاکرات با درخواست‌های افراطی‌تری ظاهر می‌شوند.

(۳۱). [روحانی:] در ایران کسانی هستند که فوبیای گفت‌وگو را ترویج می‌کنند، برخی در اینجا می‌پرسند چرا به غرب نزدیک می‌شوید؟ آنها به خود می‌لرزند، آنها سیاست‌مدارهای ترسویی هستند و هیچ اعتمادی به خودشان ندارند و معتقدند دیگران نیز مانند خودشان هستند. هر وقت مذاکره را از سر گرفتیم، می‌گویند می‌لرزیم، به جهنم بروید و در آنجا دنبال مکانی برای گرم کردن خودتان بگردید .. برخی از آنها متعلق به ماقبل تاریخ هستند و حرف‌هایشان به ۱۰۰ سال پیش برمی‌گردد.

(۳۲). [آیت‌الله خامنه‌ای:] ما به خوبی می‌دانیم به برخی از شش قدرت (۵+۱) نمی‌توان اعتماد کرد. از تیم مذاکره‌کننده می‌خواهیم به نقض احتمالی طرف مقابل در وعده‌هایش توجه کند و درهای خلف وعده را به روی آنها ببندد.

(۳۳). [آیت‌الله خامنه‌ای:] مقامات آمریکایی ادعا می‌کنند ایران تسلیم خواهد شد. این به واقع بی‌اساس است، بگذارید تسلیم ایران را در رؤیاهای خود ببینند. توافق هسته‌ای با قدرتهای بزرگ، سیاست ایران در برابر استکبار آمریکایی را تغییر نخواهد داد و باعث نخواهد شد که تهران از حمایت دوستان خود در منطقه دست بردارد. ایران اجازه سوءاستفاده از توافق هسته‌ای، به منظور ایجاد خلل در اصول امنیتی خود را نخواهد داد. وی افزود که توافق هسته‌ای باید مجوز حفظ توان دفاعی و امنیتی ایران را بدهد و تهران هرگز در برابر دشمنان از این خواسته منصرف نخواهد شد.

(۳۴). [آیت‌الله خامنه‌ای:] کشورهای ۵+۱ مجبور شدند حق ایران برای ادامه تحقیقات هسته‌ای و نیز صنعت آن را به رسمیت بشناسند. وی افزود: این نشان‌دهنده قدرت مردم ایران است.

(۳۵). [آیت‌الله خامنه‌ای:] توافق هسته‌ای] باید برای رأی‌گیری مسیر قانونی را طی کند.

(۳۶). [آیت‌الله خامنه‌ای:] سرنوشت توافق هسته‌ای در ایران و آمریکا هنوز مبهم است. آمریکا خصومت خود با ایران را پنهان نمی‌کند، در آمریکا یکی لبخند می‌زند، در حالی که دیگران علیه ایران تصمیم می‌گیرند، آمریکا شیطان بزرگ است، کدام ذهن و وجدان به ما اجازه می‌دهد مجرمی مانند آمریکا را بیاراییم و او را به عنوان دوست و معتمدان در نظر بگیریم. مردم ایران، شیطان بزرگ را راندند و خواهان ممنوعیت بازگشت او به ایران و نفوذش در کشور شدند. خصومت آمریکا با مردم ایران هرگز پایان نخواهد یافت.

(۳۷). [آیت‌الله خامنه‌ای] مردم ایران را به مقاومت در برابر توطئه‌های آمریکا با ایجاد اقتصادی قدرتمند و مقاوم، تلاش برای توسعه مداوم علوم و حفظ روحیه انقلابی به ویژه بین جوانان فراخواند.

(۳۸). [روحانی:] توافق هسته‌ای درسی بزرگ برای منطقه است، به این معنا که مسیر حل مشکلات سیاسی که منطقه از آن رنج می‌برد نه از تجاوز، کشتار و تروریسم، بلکه از گفت‌وگو و مشارکت واقعی مردم می‌گذرد.

(۳۹). حسن روحانی نسبت به امکان لغو توافق هسته‌ای توسط ایالات متحده هشدار داد.

(۴۰). [روحانی:] تاکنون ایران به این توافق‌نامه مفید برای همه کشورهای عمل کرده و قصد دارد این تعهد را ادامه دهد.

(۴۱). [روحانی:] صریحاً اعلام می‌کنم جمهوری اسلامی ایران همیشه به توافق هسته‌ای متعهد بوده و متعهد خواهد ماند و هرگز اولین طرفی نخواهد بود که آن را نقض می‌کند.

(۴۲). [روحانی:] آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به صورت مستمر تأیید می‌کند که ایران به وعده‌هایش در وین، مبنی بر ارائه تضمین‌هایی به منظور تلاش نکردن برای دستیابی به سلاح هسته‌ای متعهد بوده است.

(۴۳). روحانی تهدید کرد که اگر آمریکا این توافق را ویران کند، کشورش واکنش مناسبی نشان خواهد داد.

(۴۴). [روحانی:] جای تأسف است که این توافق‌نامه، به دست سیاستمداران

ناپخته فرو ریزد، جهان یک فرصت عالی را از دست داده است.

(۴۵). [روحانی:] ایران در برابر هر شکل از نقض توافق، ساکت نخواهد نشست.

(۴۶). [روحانی:] اگر ایالات متحده از احترام به تعهدات خود امتناع ورزد و توافق را ویران کند، این بدان معناست که عواقب از دست دادن اعتماد کشورها را باید تحمل کند.

(۴۷). [روحانی:] ایران هیچ محدودیتی خارج از تعهداتش را نمی‌پذیرد.

(۴۸). [روحانی:] صلح با ما صلح واقعی است.

(۴۹). [آیت‌الله خامنه‌ای:] با سه کشور اروپایی ادامه خواهیم داد، به این سه کشور هم مطمئن نیستم، اگر می‌خواهید توافق‌نامه‌ای منعقد کنید، باید ضمانت‌های عملی بگیریم، در غیر این صورت، همه آن‌ها همان کاری را انجام می‌دهند که آمریکا انجام داد. اگر قادر به گرفتن تضمین‌های قطعی نیستید، ادامه حرکت در توافق هسته‌ای هم مقدور نخواهد بود.

(۵۰). [آیت‌الله خامنه‌ای:] همان‌طور که در گذشته گفتم، به سخنان ایالات متحده و به امضای این کشور نمی‌توان اعتماد کرد؛ بنابراین مذاکره با آن‌ها هیچ فایده‌ای ندارد. تصور این‌که می‌توان برای مشکلات از طریق مذاکره یا روابط با ایالات متحده راه‌حلی پیدا کرد، یک اشتباه بزرگ است. ایالات متحده سعی می‌کند اوضاع را به آنچه قبل از انقلاب در ایران بود، برگرداند.

(۵۱). [آیت‌الله خامنه‌ای:] با ایالات متحده نه جنگی وجود خواهد داشت و نه مذاکره‌ای.

(۵۲). [آیت‌الله خامنه‌ای:] من ترامپ را لایق تبادل پیام نمی‌دانم و هیچ جوابی هم برای او چه الان و چه در آینده ندارم.

(۵۳). [آیت‌الله خامنه‌ای] در مورد اظهارات ترامپ مبنی بر این‌که دولت وی به دنبال تغییر رژیم در تهران نیست، گفت این دروغ است، زیرا اگر می‌توانست این کار را انجام دهد، انجام می‌داد، اما نمی‌تواند.

(۵۴). [روحانی:] جنگ با ما مادر همه جنگ‌هاست.

(۵۵). [روحانی]: ایران فروش مازاد ذخایر اورانیوم غنی‌شده و آب سنگین خود را متوقف خواهد کرد. روحانی به کشورهای باقیمانده در این توافق‌نامه برای انجام تعهدات بانکی و نفتی خود، در قبال ایران، ۶۰ روز فرصت داد، در غیر این صورت، اقدامات بیشتری از جمله افزایش سطح غنی‌سازی اورانیوم و از سرگیری توسعه راکتور آب سنگین اراک انجام خواهد شد.

فهرست منابع

منابع فارسی:

۱. آقاگل‌زاده، فردوس؛ و خیرآبادی، رضا (۱۳۹۳). *زبان‌شناسی خبر: به‌سوی ارائه الگوی تولید خبر در چارچوب رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی*، چاپ اول، تهران: علمی.
۲. ایزدی، فؤاد؛ و سقای بی‌ریا؛ حکیمه (۱۳۸۷). «تحلیل گفتمان سرمقاله‌های روزنامه‌های برجسته آمریکا درباره برنامه هسته‌ای ایران»، (مترجم: سیدجمال‌الدین اکبرزاده)، *رسانه*، سال ۱۹، شماره ۱، ۱۲۵-۱۰۱. DOR: ۲۰/۱۰۰۱/۱۰۲۲۷۱۸۰/۱۳۸۷/۱۹/۱/۶/۶.
۳. خسروی، کمال (۱۳۹۶). *نقد ایدئولوژی*، چاپ دوم، تهران: اختران.
۴. خسروی‌نیک، مجید (۱۳۹۷). *گفتمان، هویت و مشروعیت: خود و دیگری در بازنمایی‌های برنامه هسته‌ای ایران*، چاپ اول، قم: لوگوس.
۵. دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال؛ و عطائی، مهدی (۱۳۹۵). *گفتمان‌های هسته‌ای در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*، چاپ اول، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۶. رفعتی، مرضیه؛ قوام، عبدالعلی؛ خرازی محمدوندی آذر، زهرا؛ و میرزایی، خلیل (۱۳۹۷). «موضع‌گیری رسانه‌های جریان اصلی در جامعه‌پذیری برجام (روزنامه‌های کیهان، همشهری و اعتماد)»، *رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی*، دوره ۹، شماره ۴ (۵۴ پیاپی)، ۳۵-۶۰.

۷. روحانی، حسن (۱۳۹۰)، *امنیت ملی و دیپلماسی هسته‌ای*، چاپ اول، تهران: مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک.
۸. زارع زردینی، مرضیه؛ مشکین‌فام، بتول؛ و سعیدنیا، گلرخ (۱۳۹۹)، «بررسی گفتمان انتقادی انرژی هسته‌ای ایران در روزنامه‌های عربستان بر اساس الگوی ون‌دایک»، *پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی*، دوره ۱۰، شماره ۱۹ (پیاپی ۱۹)، ۱۲۷-۱۴۶. doi: ۱۰.۲۲۰۸۴/۱۰۲۲۰۸۴.rjhll/۱۰/۲۲۰۸۴
۹. فرهنگ‌ی، علی‌اکبر؛ و نعمتی انارکی، داود (۱۳۹۴). *رسانه و خبر (برخی دیدگاه‌های غالب و انتقادی)*، چاپ اول، تهران: دانشگاه صدا و سیما.
۱۰. ون‌دایک، تئون‌ای (۱۳۸۶). «نظرات و ایدئولوژی‌ها در مطبوعات»، (مترجم: زهرا حداد و کوثر شهنی)، *رسانه*، سال ۱۸، شماره ۴، ۸۵-۱۱۸.
۱۱. ون‌دایک، تئون‌ای (۱۳۹۴). *ایدئولوژی و گفتمان: رویکردهای مطالعات ترجمه*، (مترجم: داریوش فداکار)، چاپ اول، تهران: نوین پویا.

منابع عربی:

۱۲. رأی‌الیوم (۱۰ سبتمبر ۲۰۱۳). *الرئيس الإيراني يحذر من ثمن باهظ يدفعه من سيثير الحرب على سوريا*، لندن.
۱۳. رأی‌الیوم (۲۶ سبتمبر ۲۰۱۳). *الرئيس الإيراني يأمل التوصل إلى اتفاق حول ملف بلاده النووي خلال ۳ أشهر*، لندن.
۱۴. رأی‌الیوم (۲۸ سبتمبر ۲۰۱۳). *أول اتصال منذ عام ۱۹۷۹ بين الرئيس الأمريكي ونظيره الإيراني*، لندن.
۱۵. رأی‌الیوم (۱۴ يونيو ۲۰۱۴). *إيران مستعدة لمساعدة العراق ضد الجهاديين*، لندن.
۱۶. رأی‌الیوم (۱۱ أغسطس ۲۰۱۴). *روحاني يوجه انتقاداً لاذعاً إلى معارضي اتفاق جنيف النووي في الداخل*، لندن.
۱۷. رأی‌الیوم (۲۲ سبتمبر ۲۰۱۴). *القوات المسلحة والحكومة في إيران ستساهمان*

في القضاء على الإرهابيين، لندن.

١٨. رأى اليوم (٢٤ سبتمبر ٢٠١٤). روحاني وكاميرون يبحثان في لقاء تاريخي في نيويورك، لندن.

١٩. رأى اليوم (١٤ اكتوبر ٢٠١٤). التوصل إلى اتفاق نووي أمر حتمي، لندن.

٢٠. رأى اليوم (٢٢ اكتوبر ٢٠١٤). جولة جديدة من المفاوضات النووية على مستوى الخبراء، لندن.

٢١. رأى اليوم (١٥ ديسمبر ٢٠١٤). اجتماع أمريكي إيراني بشأن برنامج طهران النووي، لندن.

٢٢. رأى اليوم (١٣ يناير ٢٠١٥). روحاني يتوعد من خططوا لخفض أسعار النفط بالندم، لندن.

٢٣. رأى اليوم (١٢ مارس ٢٠١٥). خامنئي يعبر عن قلقه من حيل وخداع الفريق الأمريكي المفاوض، لندن.

٢٤. رأى اليوم (٢٦ مارس ٢٠١٥). روحاني يناقش التطورات اليمينية والمفاوضات النووية مع كاميرون وبوتين و...، لندن.

٢٥. رأى اليوم (٢٢ ابريل ٢٠١٥). المفاوضات حول الملف النووي الإيراني تستأنف اليوم في فيينا، لندن.

٢٦. رأى اليوم (٢١ مايو ٢٠١٥). لن نوقع اتفاقا يتيح الوصول إلى أسرارنا العسكرية والعلمية، لندن.

٢٧. رأى اليوم (٢١ مايو ٢٠١٥). عدم سماح إيران للمفتشين بلقاء علماء الذرة عقبة في طريق المفاوضات، لندن.

٢٨. رأى اليوم (١٦ يوليو ٢٠١٥). خامنئي يصف نهاية المفاوضات النووية بالخطوة الهامة ويدعو إلى توخي الدقة، لندن.

٢٩. رأى اليوم (١٨ يوليو ٢٠١٥). الاتفاق النووي لن يجعلنا نتخلى عن دعم أصدقائنا، لندن.

تحليل گفتمان هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران در مربع ایدئولوژیک

۳۵. رأی‌الیوم (۹ سبتمبر ۲۰۱۵). *إسرائيل ستزول خلال خمسة وعشرين عاماً*، لندن.

۳۱. رأی‌الیوم (۱۶ سبتمبر ۲۰۱۷). *وزير الخارجية الإيراني يبحث مع نظرائه الدول الخمس دائمة العضوية بمجلس الأمن*، لندن.

۳۲. رأی‌الیوم (۲۰ سبتمبر ۲۰۱۷). *الاتفاق النووي مدعوم دولياً*، لندن.

۳۳. رأی‌الیوم (۲۵ ابریل ۲۰۱۸). *الرئيس الإيراني يرفض أي اتفاق نووي جديد*، لندن.

۳۴. رأی‌الیوم (۳۰ ابریل ۲۰۱۸). *ماكرون يسعى الى اتفاق جديد مع ايران وبوتين يريد تطبيق النص الحالي*، لندن.

۳۵. رأی‌الیوم (۱۳ أغسطس ۲۰۱۸). *مشكلات إيران داخلية*، لندن.

۳۶. رأی‌الیوم (۹ مايو ۲۰۱۸). *تحركات أوروبية حثيثة لانقاذ الاتفاق النووي الإيراني بعد انسحاب واشنطن*، لندن.

۳۷. رأی‌الیوم (۲۱ يوليو ۲۰۱۸). *أن إيران إن لم تتمكّن من تصدير نفطها فلن يتمكن أي بلد*، لندن.

۳۸. رأی‌الیوم (۲۲ يوليو ۲۰۱۸). *لا تلعب بالنار يا ترامب*، لندن.

۳۹. رأی‌الیوم (۱۵ مايو ۲۰۱۹). *طهران بدأت عملياً زيادة مخزونها من اليورانيوم منخفض التخصيب*، لندن.

۴۰. رأی‌الیوم (۱۳ يونيو ۲۰۱۹). *ترامب لا يستحق أن نتبادل رسائل معه ولن نتفاوض معه تحت الضغط*، لندن.

منابع انگلیسی:

41. Curran, J. (2002). *Media and power*, London; New York: Routledge.
42. Jones, N. (2008). "Politics and the press", In B. Franklin (Ed.), *Pulling newspapers apart: analyzing print journalism*, (pp.163-172),

London: Routledge.

43. Keeble, R. (2005). "Journalism ethics: Towards and Orwellian critique", In S. Allan (Ed), *Journalism: critical issues*, (pp. 54-67), Maidenhead, Open University Press.
44. Mousavian, H. (2014). "Future of Iran - US Relation", in *Iran - US Rapprochement Iran's Future Role, Aljazeera Center for Studies*, pp.17-27.
45. Ramazani, R. K. (2007). "Iran's Foreign Policy: Independence, Freedom and the Islamic Republic", in Anoushiravan Ehteshami and Mahjoob Zweiri, *Iran's Foreign Policy from Khatami to Ahmadinejad, Reading: Ithaca Press*, pp.1-16.
46. Richardson, J. E. (2007). *Analyzing newspapers: an approach from critical discourse analysis*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
47. Wodak, R. (2009). *The discourse of politics in action: politics as usual*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
48. Wodak, R., & Meyer, M. (2009). "Critical discourse analysis: history, agenda, theory", In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of critical discourse analysis* (2nd ed.), (pp. 1-33), London, SAGE.